

Nr 243.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående reglering av sockernäringen i riket m. m.; given Stockholms slott den 26 april 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26 april 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, anför efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter.

Sockernäringen i Sverige har under en följd av år åtnjutit statsmakternas stöd genom särskilda åtgärder vid sidan av tullskyddet. Från och med år 1932 ha dessa åtgärder inneburit, att den inhemska sockerindustrien tillförsäkrats ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att vid inköp av sockerbetor och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser. Sedan år 1940 garanterar staten därjämte industrien täckning av vissa med sockertillverkningen förbundna kostnader, mot det att sockerindustrien är redovisningsskyldig för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. Sockerindustrien i landet har tidigare varit representerad av två bolag, Svenska sockerfabriksaktiebolaget och Mellersta Sveri-

ges sockerfabriksaktiebolag. Under år 1936 inträdde en förändring såtillvida, att Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag uppgick i Svenska sockerfabriksaktiebolaget. De nuvarande bestämmelserna, grundade å ett kontrakt mellan sistnämnda bolag och staten, ha tillkommit i överensstämmelse med beslut av 1945 års riksdag (prop. nr 245, r. skr. nr 146) och gälla för tiden till och med den 31 juli 1946.

De allmänna grunderna beträffande nu tillämpade åtgärder till sockerbetsodlingens stödjande m. m.

Genom förordning den 27 april 1945 (nr 150) har förordningen den 22 februari 1932 (nr 30) angående reglering av införseln av socker, vilken förordning trädde i kraft den 23 februari 1932 och enligt särskilda förordningar skulle gälla till och med den 31 juli 1945, givits förlängd giltighet för tiden till och med den 31 juli 1946. Enligt förordningen nr 30/1932 får socker (tulltaxenummer 119 och 120) icke till riket införas av annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Detta stadgande har dock ej avseende å transitering, uppläggning å tullager och under visst villkor provianteringsfrilager, egentlig gränstrafik samt viss tullfri införsel. Jämlikt 1 § förordningen den 16 maj 1924 (nr 119) angående transitering av införsel förbjudna varor, sådan denna paragraf lyder enligt förordningen nr 252/1935, har stadgandet ej heller avseende å uppläggning i frihamn. Den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter införselrätt av vara, som avses i förordningen nr 30/1932, äger att lämna annan tillstånd till införsel därav. Vara, som på grund av bestämmelserna i denna förordning icke får införas, må, därest densamma icke är enligt lagen om straff för olovlig varuinförsel att anse såsom olovligen införd, åter utföras, under de villkor och i den ordning, som tullstadgan föreskriver.

Gällande kontrakt med Svenska sockerfabriksaktiebolaget innehåller följande.

Mellan svenska staten å ena sidan samt å andra sidan Svenska sockerfabriksaktiebolaget, i det följande benämnt bolaget, är följande överenskomelse träffad.

1 §.

Staten tillförsäkrar bolaget för nedan i 10 § omförmälda tid att annan än bolaget ej skall åga laglig rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Vad ovan sägs skall icke utgöra hinder för annan att företaga transitering, returfortullning eller uppläggning i frihamn eller å tullager eller provianteringsfrilager av nyss omförmälda vara; dock får å provianteringsfrilager upplagd sådan vara endast efter av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelat tillstånd disponeras annorledes än till fartygs proviantering i föreskriven ordning.

Vad i första stycket sägs gäller ej heller i avseende å vara, som införes i egentlig gränstrafik eller under sådana förhållanden, att tullfrihet för varan

åtnjutes enligt annan bestämmelse i 5 § tulltaxeförordningen än den under s) upptagna eller enligt 6 eller 8 § samma förordning.

Utan hinder av vad ovan sägs äger staten rätt att till riket införa de myckenheter socker, som staten anser erforderligt anskaffa, varvid emellertid förutsättes, att försäljningen av sålunda importerat socker sker med anlitande av bolaget. Bolagets verksamhet med importsocker skall bedrivas såsom en från verksamheten enligt förevarande kontrakt fristående rörelse, reglerad genom särskilt avtal mellan staten och bolaget. De utgifter, som äro förenade med importvarans anskaffande (däri inräknat ränta å i denna rörelse investerat kapital), lagring, försäljning m. m., skola alltså icke ingå under statens garanti enligt 5 § här nedan, utan gäller angående dylika utgifter liksom rörande redovisning av de å importverksamheten uppkommande inkomsterna vad därom i särskild ordning överenskommes mellan staten och bolaget.

2 §.

Bolaget förbinder sig att inbjuda till teckning av kontrakt angående sockerbetsodling under år 1945 i enlighet med mellan bolaget och Sveriges betodlars centralförening överenskomna grunder samt under iakttagande tillika, att grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt skall utgöra 4 kronor 65 öre. Dessutom skall till odlare, som år 1945 tecknar kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabrik, utgå ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor, dock att för odling, som ej överstiger ett kvarts hektar, arealtillägget skall utgå med allenast 5 kronor.

I betodlingskontrakten skall intagas en erinran om den mellan Kungl. Maj:t och Sveriges betodlars centralförening träffade överenskommelsen, att på hemställan av sagda förening må genom visst skiljemannaförfarande omprövning ske, huruvida höjning av betpriset kan anses motiverad med hänsyn till sådan stegring av kostnaderna för produktionen av betor, som innebär att förutsättningarna för det avtalade priset i någon mera betydande mån förändrats.

Bolaget åtager sig att iakttaga vad enligt nyssberörda skiljemannaförfarande må bliva bestämt beträffande eventuell höjning av betpriset.

Vid teckning av betodlingskontrakt, avseende leverans till Lidköpings, Linköpings eller Mörbylånga råsockerfabrik, skola dock i fråga om täckningsersättning och bidrag till järnvägsfrakter gälla i huvudsak samma grunder, som härom tidigare tillämpats.

3 §.

Bolaget förbinder sig att ej låta någon betodlare ingå eller övertaga betodlingskontrakt för 1945 med mindre betodlaren avlämnar en vederbörligen underskriven förbindelse enligt bilagda formulär, angående betarbetarlönerna 1945 och bestridande av vissa kostnader. Samtliga sådana underskrivna förbindelser skola av bolaget, på anfordran, överlämnas till den i 7 § omnämnda nämnden.

Vad betodlare enligt § 2 i förberörda förbindelse är skyldig betala skall bolaget innehålla å den odlaren tillkommande betlikviden. Sålunda innehållna belopp har bolaget att, på anfordran, redovisa till nämnden.

4 §.

Bolaget är skyldigt att vid försäljning av socker och sirap samt vid sockertillverkning erhållna biprodukter tillämpa de priser och försäljningsvillkor, som av Kungl. Maj:t fastställas.

Finner bolaget att på grund av ändrade förhållanden eller eljest ändring bör ske i fråga om priser eller försäljningsvillkor, som nyss nämnts, har bolaget att med förebringande av erforderlig utredning göra anmälan därom hos Kungl. Maj:t.

5 §.

För räkenskapsåret 1 augusti 1945—31 juli 1946 är bolaget gentemot staten redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkningen och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställningen erhållna biprodukter, och åtager sig staten att — med den inskränkning, som följer av bestämmelserna i 1 mom. här nedan — svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Därvid skola särskilt följande grunder iakttagas.

1 mom. Statens garanti för täckning av bolagets kostnader omfattar icke kostnadsposterna underhåll, avskrivningar å fastigheter, maskiner och inventarier, skatter till stat och kommun, till bolagsstyrelsens fria disposition stående medel, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, körsel, vagnshyra, betfrö och försäkringar samt ej heller förräntning av bolagets eget kapital (vinst), utan skall bolaget självt täcka dessa kostnader mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig ett belopp av 17,33 öre för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker. Sagda öretal blir bestående oavsett produktionens storlek.

Samtliga i närmast föregående stycke omförmälda poster skola omfatta enahanda utgifter som tidigare regelmässigt plägat hänföras till respektive kostnadspost, och äger bolaget alltså icke å konton, som falla under statsgarantien, överflytta vad som av bolaget tidigare plägat bokföras å i detta moments första stycke avsedda konton eller i övrigt till statsregleringens nackdel verkställa förskjutningar av kostnader av nu nämnt slag. Under avskrivningar skola innefattas samtliga anläggningsavskrivningar, som beröra sockerrörelsen, samt alltså jämväl sådana, som avse sirapstillverkningen, kolkranen, cisternvagnarna m. m. och vilka tidigare avförts före bokslutet å respektive konton.

Skulle före kontraktstidens utgång den 31 juli 1946 sådana förändringar beträffande en eller flera av i detta moment avsedda kostnadsposter inträda i pris- eller lönehänseende, som i fråga om höjning ej kunnat av bolaget rimligen undvikas och vilka sammanlagt medföra väsentlig stegring eller nedgång i summan av sagda kostnadsposter, skall efter påfordran av någondera parten förhandlingar mellan dem upptagas i syfte att åstadkomma härav föranledd skälig jämkning av förenämnda belopp av 17,33 öre. Såsom exempel på sådan stegring eller nedgång, som nu avses, må nämnas, att därest socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex ändras i sådan mån, att därigenom, jämlikt uppgörelse mellan svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen eller i övrigt jämlikt gällande ramavtal, ändringar i rörliga lönetillägg skola vidtagas eller i sagda uppgörelse avsedda åtgärder eljest vidtagas, så bör härav betingad skälig jämkning företagas i förenämnda summa av 17,33 öre.

I den mån sockertillverkningen så bedrives, att råsocker av sedvanlig typ ej erhålles såsom mellanprodukt, utan framställningen inriktas på annan vara av ena eller andra slaget, skall liksom hittills erforderlig omräkning verkställas för fastställandet av den mängd råsocker, som skulle hava framkommit vid tillverkning enligt tidigare sedvanlig framställningsmetod.

I den mån under avtalstiden särskilda kostnader uppkomma på grund av beredskapslagring av socker och eventuell kvalitetsförsämring därvid, få dessa kostnader läggas utanför de i förevarande moment avsedda posterna och alltså omfattas av statsgarantien.

Det förutsattes, att den under 1940 tillämpade utdelningen till bolagets aktieägare ej får höjas.

2 mom. Beträffande de värden, vartill lager av bränsle och andra förnödenheter må upptagas i bokslutet den 31 juli 1946, skall gälla, att räkenskapsårets drift ej får påföras högre kostnader för respektive vara, än att bolaget kan — med antagande av att den utgående lagerbehållningen av varan till storleken sammanfaller med den ingående — åsätta ett dylikt normallager samma å-pris, som gällt för det ingående. Med ingående lager och lagervärden förstås här de, som förelågo den 1 augusti 1939. Vid sockerfabrikationen använd torv från av bolaget ägd mosse får debiteras socker rörelsen med högst gällande normalpris för varan eller, därest normalpris ej fastställts, med högst ett pris, som efter vederbörliga värme- och värdeberäkningar kan anses motsvara billigaste inköpspris för maskintorv.

Därest lagret av någon i detta moment avsedd vara den 31 juli 1946 till kvantiteten överstiger det ingående lagret den 1 augusti 1939, skall den överskjutande delen bokföras till den under räkenskapsåret genomsnittliga inköpskostnaden.

Där lagret av någon i detta moment avsedd vara den 31 juli 1946 understiger det den 1 augusti 1939 förefintliga normallagrets storlek, skall beträffande underskottet den s. k. rekonstruktionsprincipen tillämpas. Detta innebär i huvudsak, att för återanskaffning av den bristande lagerkvantiteten skall, i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt, genom belastning av årets drift avsättas så stort belopp, att det — med utgångspunkt från å ena sidan det vid bokslutstillfället gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda å-priset å normallagret — förslår för lagrets återuppbyggande till normalkvantiteten. Av vad sålunda avsatts, här benämnt förnödenhetens *rekonstruktionsfond*, får bolaget varken under eller efter kontraktstiden tillgodogöra sig mer än högst vad som motsvarar det belopp, som bolaget den 1 augusti 1939 — med utgångspunkt från å ena sidan det sist sagda dag gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda å-priset — ägde såsom lagerreserv sagda dag i normallagret för varan. Vad rekonstruktionsfonden härutöver innehåller får, under iakttagande av vad nedan sägs, användas — förutom till statsregleringens gottskrivande under avtalstiden för det fall, att rekonstruktionsfonden vid prisfall å varan nedgår under året — allenast för återställning av lagret. I syfte att återanskaffningen ej sker till högre värden än nödigt är, skall bolaget rörande återanskaffningen samråda med statens sockernämnd eller annat av Kungl. Maj:t utsett organ. Det åligger bolaget att, vid anfordran, till staten överlämna vad av rekonstruktionsfond ej åtgått för vederbörlig återställning av lagret. Därest bolaget på något av kontona brännmaterialier och emballage har brist i normallagret men utanför normallagret har förråd av eller kontrakt på ersättnings- eller surrogatvaror, som bolaget måst anskaffa för att trygga försörjningen av på dessa konton förda varuslag, är bolaget berättigat att nedskryva dessa varor till en prisnivå, som motsvarar bolagets bokföringspris å i normallagret ursprungligen ingående varor, därvid hänsyn skall tagas till ersättningsvarornas användningseffekt i bolagets drift respektive försäljning, men skola dessa därefter anses ingå i normallagret och hänsyn till dem alltså tagas vid fastställande av rekonstruktionsfondens belopp. Nedskrivning må dock ej ske å större kvantitet än som efter nyss angiven omräkning erfordras för utfyllnad av normallagret. — Därest enighet ej ernås mellan statens sockernämnd och bolaget rörande de i detta stycke omförmälda dagsnoteringarna å förnödenheter eller mellan det statliga organet och bolaget rörande villkoren i övrigt för ett verkställande efter kontraktstidens utgång av lageråterställningen, skall dylik tvistefråga avgöras av skiljemän enligt lag.

3 mom. Beträffande värdesättningen å lager av råsocker och raffinad skall — oberoende av vad därom må tillämpas i bolagets i dess förvaltningsberättelse intagna bokslut — följande lända till efterrättelse i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt. Å ena sidan skall under räkenskapsåret 1945/46 såsom inkomst, för vilken bolaget gentemot staten är redovisningsskyldigt, räknas ett belopp, som motsvarar vid räkenskapsårets utgång kvarvarande lager av råsocker och raffinad, värderat till vid sagda tillfälle gällande försäljningspris å socker, efter avdrag av *dels* eventuellt förekommande sockerskatt och *dels* försäljningskostnader och beträffande kvarvarande råsocker jämväl raffineringkostnader. Å andra sidan skall under nyss sagda räkenskapsår såsom kostnader, för vilka staten gentemot bolaget lämnar garanti, räknas *dels* det belopp, vartill sockerlagret vid räkenskapsårets ingång varit bokfört, *dels ock* ett belopp, avsett för åternedskrivning av det på ovan angivet sätt beräknade värdet å utgående sockerlager, vilket belopp i kronal angivet skall motsvara den reserv, som bolaget den 31 juli 1939 ägde i sitt då förefintliga lager av råsocker och raffinad. Först sedan hänsyn på nu angivet sätt tagits till lagervärdesättningen å sockerlagret, skall den bolaget enligt 1 mom. här ovan tillkommande vinsten få framkomma. Staten garanterar vidare bolaget att beträffande utförsäljning av det vid avtalets utgång kvarvarande sockerlagret få tillämpa samma pris, som det vid sagda tidpunkt gällande försäljningspriset å socker.

Vid kontraktsårets utgång företintligt lager av melass upptages i mellanhavandet mellan staten och bolaget till det för kontraktsåret av Kungl. Maj:t fastställda försäljningspriset å melass. Staten garanterar bolaget att till sagda pris få avyttra det lager av melass, som vid kontraktsårets utgång överstiger ett till 2 500 ton beräknat normallager, därvid förutsättes, att en avsättningen av sagda överskottslager genom statens försorg så ordnas, att den ej intränger på bolagets regelmässiga avsättning å den svenska marknaden.

4 mom. I mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt skall det överskott av betmassa och annan torrs substans, som uppkommer genom återtagning av press- och diffusionsvatten och som betodlarna sålunda icke äro kontraktsenligt berättigade att köpa, icke räknas bland de sockerörelsens biprodukter, som redovisas i sockerörelsen.

5 mom. Under statens garanti må inräknas *dels* det verkligt förekommande nettoräntebeloppet, dock icke beträffande ränteutgifter för sockerimporten, *dels ock* å räkenskapsåret belöpande ränta efter 4 procent å kapitalbeloppet den 1 augusti 1939 av bolagets självriskfonder, vilket räntebelopp ej ingår bland de i 1 mom. ovan avsedda kostnaderna.

Internräntor inom bolaget beräknas efter en räntesats av 4 procent såväl då fråga är om ränteinkomst till sockerörelsens förmån som till dess belastning.

6 mom. Den omständigheten att staten svarar för täckning av bolagets kostnader för sockertillverkningen får ej föranleda bolaget till mindre omtänksamhet än eljest i avseende å utgifters vidkännande och företagets ekonomiska bedrivande i övrigt, och åligger det alltså bolaget att, utan efterstående av driftens planmässighet och företagets rationella bedrivande, iakttaga all nödig sparsamhet i avseende å utgifter av skilda slag och beträffande bedrivandet av dess verksamhet överhuvud taget.

7 mom. Skulle vid avtalstidens utgång kvarstå något under statens garanti ingående kostnadsbelopp, varför täckning ej under avtalstiden av bolaget erhållits, och träffas ej mellan staten och bolaget särskild uppgörelse om beloppets täckning, har staten att till bolaget omedelbart vid avtalets utgång utgiva vad sålunda återstår. Om å andra sidan det belopp, som bolaget erhållit i redovisningspliktiga inkomster, skulle vid avtalstidens utgång över-

stiga vad som omfattas av statens garanti, är bolaget skyldigt att, därest annan uppgörelse ej träffas, till staten likaledes omedelbart utgiva det sålunda överskjutande beloppet.

8 mom. Utöver de i detta kontrakt angivna grunder äger Kungl. Maj:t att med bolaget träffa överenskommelse i avseende å närmare bestämmelser om täckning av bolagets kostnader och redovisning av dess inkomster.

6 §.

Vid försäljning av socker är bolaget skyldigt att följa samma grundsatser som hittills i detta hänseende av bolaget tillämpats för försäljning till leveransdagens pris.

Bolaget skall driva sin verksamhet på ett lojalt sätt och så att icke annans intresse obehörigen skadas.

7 §.

Bolagets verksamhet i vad den beröres av detta kontrakt står under tillsyn av en utav Kungl. Maj:t tillsatt nämnd (statens sockernämnd).

Nämnden äger att av bolaget erhålla de uppgifter och taga del av det material, som den anser erforderligt för tillsynens utövande.

Vad i detta kontrakt sägs om nämnden skall, därest Kungl. Maj:t uppdrager åt annan statlig myndighet att ombesörja här avsedda uppgifter, gälla sagda myndighet.

8 §.

I frågor rörande tillämpningen av bestämmelserna i 5 § detta kontrakt rörande bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster ävensom statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader äger nämnden företräda staten. Uppstår i sådan fråga meningsskiljaktighet mellan nämnden och bolaget skall nämnden, därest bolaget det begär, underställa frågan Kungl. Maj:t. Innan Kungl. Maj:t fattar ståndpunkt i sålunda upkommen tvistefråga, åligger det Kungl. Maj:t att inhämta utlåtande i frågan hos en särskild delegation, bestående av tekniskt och ekonomiskt erfarna, opartiska och sakkunniga personer, utsedda på sätt i lagen om skiljemän sägs. Att vissa tvistefrågor kunna hänskjutas till avgörande genom skiljemän, därom är bestämt i 5 § 2 mom. tredje stycket.

Rörande nämndens verksamhet i övrigt meddelar Kungl. Maj:t närmare föreskrifter.

9 §.

Vad i detta kontrakt stadgas innebär ej inskränkning i de befogenheter, som enligt lag och författning må tillkomma Kungl. Maj:t i avseende å bolaget och dess verksamhet.

10 §.

Detta kontrakt gäller för tiden från och med den 1 augusti 1945 till och med den 31 juli 1946 eller, i den mån av vissa av bestämmelsernas avfattning uttryckligen det framgår, jämväl tills vidare för tid efter sist sagda dag.

Allmänna uttalanden från förhandlingarna.

1. Det har förutsatts, att uttalandet överst å s. 28 i prop. nr 212/1941 skall gälla även beträffande nya avtalstiden (se ock näst sista stycket å s. 40 i prop. nr 195/1944).

2. Rörande de närmare villkoren för sådan sockerimport, som avses under 1 § fjärde stycket, förutsattes, att mellan Kungl. Maj:t och bolaget här-

om ingånget avtal och därvid gjort förhandlingsuttalande fortfarande skola gälla.

3. Det har vid beräklandet av det i 5 § 1 mom. avsedda beloppet av 17,33 öre förutsatts, att nuvarande kvaliteter å socker i huvudsak bibehållas oförändrade.

I brev till generaltullstyrelsen den 27 april 1945 angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande (SFS nr 151) har Kungl. Maj:t tillkännagivit, att Kungl. Maj:t å Svenska sockerfabriksaktiebolaget för tiden från och med den 1 augusti 1945 till och med den 31 juli 1946 överlåtit rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Vissa bestämmelser rörande betarbetarlöner för år 1945 m. m.

Enligt den förbindelse (jfr SFS nr 151/1945), som jämlikt förenämnda kontrakt 3 § skall avfordras betodlare, åligger det sådan odlare dels att vid användning under 1945 av lejd arbetskraft för sockerbetors skötsel eller upptagning, där ej gällande kollektivavtal om dylikt arbete är tillämpligt eller betarbetaren eljest av betodlaren erhåller ersättning enligt de i kollektivavtalet stadgade bestämmelserna, betala vissa i förbindelsen angivna arbetslöner, dels ock att till täckande av kostnader, som sockernämnden har att bestrida, under 1945 till nämnden erlægga en avgift av — enligt Kungl. Maj:ts bestämmande — intill 4 kronor för varje uppmätt hektar av odlarens sockerbetsodling sagda år. Nyssnämnda arbetslöner, som skola gälla landet i dess helhet, ha i förbindelsen bestämts sålunda, att för sommarskötseln skall utgå ersättning enligt följande grundpris: för första hackningen 28 öre per 100 sträckfamnar eller 1 krona 57 öre per 1 000 meter, för gallringen 87 öre per 100 sträckfamnar eller 4 kronor 88 öre för 1 000 meter, för hackningen närmast efter gallringen 47 öre per 100 sträckfamnar eller 2 kronor 64 öre per 1 000 meter och för varje av arbetsgivaren påfordrad annan hackning 23 öre per 100 sträckfamnar eller 1 krona 29 öre per 1 000 meter, dock att, därest ingen hackning sker före gallringen, priset för den senare höjes till 1 krona 5 öre per 100 sträckfamnar eller 5 kronor 89 öre per 1 000 meter. Arbetarna garanteras utförande av minst tre arbetsmoment vid sommarskötsel av sockerbetor. Därest allenast gallring utan föregående hackning och hackning närmast efter gallring förekomma, räknas det förra arbetsmomentet som två och betalas med 1 krona 11 öre per 100 sträckfamnar eller med 6 kronor 23 öre per 1 000 meter. Nu nämnda siffror äro grundpris, vartill på grund av plantantalet tillägg eller avdrag utgår enligt vissa bestämmelser. Om jorden — å fältet i sin helhet eller delar därav — är avsevärt bemängd med svårare ogräs, kan grundpriset höjas med 30 procent. För upptagning under tiden den 25 oktober—9 november (i Östergötland och Västergötland under tiden den 15—25 oktober) skall utgå ackord med minst följande belopp.

Vid plantantal per 6 400 sträckfamnar om	Per 400 sträck- famnar med kronor	Per 1 000 meter med kronor
38 000 och därunder	8—	11·23
39 000	8·10	11·37
40 000	8·20	11·51
41 000	8·30	11·65
42 000	8·40	11·79
43 000	8·50	11·93
44 000	8·60	12·07
45 000	8·70	12·21
46 000 och däröver	8·80	12·35

För upptagning före den 25 oktober (i Östergötland och Västergötland före den 15 oktober) sker avdrag med 55 öre per 400 sträckfamnar respektive 77 öre per 1 000 meter och för upptagning verkställd från och med den 10 november (i Östergötland och Västergötland från och med den 26 oktober) tillägg med 1 krona 30 öre per 400 sträckfamnar respektive 1 krona 82 öre per 1 000 meter.

Beträffande arbetare, som fullgjort åtaget arbete eller där icke överenskommelse om viss areal träffats kvarstannat tills skörden på egendomen är slut, samt arbetare, som efter avtalsenlig uppsägning avflyttat från egendomen den 1 november, skall totalersättningen alltid utgöra minst 8 kronor per 400 sträckfamnar respektive 11 kronor 23 öre per 1 000 meter.

Till arbetare, som utfört åtaget arbete med upptagningen av sockerbetor å överenskommen areal, dock minst 3 200 sträckfamnar eller 5 500 meter, eller — där uppgörelse om viss areal ej föreligger — upptagit minst samma areal, utgår för verkställt upptagningsarbete s. k. kvantitetstillägg med 8 öre per 400 sträckfamnar eller 11,2 öre per 1 000 meter för varje fullt 1 000-tal kilogram per hektar, varmed skörden å egendomen överstiger 28 000 kilogram avräknade sockerbetor per hektar. Därest arbetare genom styrkt sjukdom eller annat laga förfall är förhindrad fullgöra åtaget arbete, skall kvantitetstillägget utgå i proportion till upptagen areal.

För samtliga betodlare gäller, att kvantitetstillägg skall utbetalas senast tre veckor efter kampanjens slut vid vederbörande fabrik. Betodlare skall, sedan leveransen av sockerbetor för året avslutats, för betarbetare som så påfordrar förete skriftlig, av Svenska sockerfabriksaktiebolaget tillhandahållen uppgift å sin medelskörd av sockerbetor under året.

Bestämmelse om skyldighet för sockerindustrien att avfordra betodlarna sådan förbindelse, varom nyss nämnts, infördes första gången 1934. Stadsgandet tillkom för att hindra underbetalning av arbetskraften samtidigt med att betodlarna genom det statliga ingripandet erhöilo viss prisgaranti. De betarbetarna i förbindelsen tillförsäkrade lönerna ha svarat mot bestämmelserna i gällande kollektivavtal.

Under tiden 1934—1940 gällde även ett åtagande för sockerindustrien att bestrida 50 procent av kostnaderna för statens sockernämnd. Från och med

budgetåret 1940/41 bekostas sockernämndens verksamhet helt av statsmedel. För ändamålet har riksdagen anvisat för budgetåret 1941/42 under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 50 000 kronor samt för ett vart av budgetåren 1942/43—1945/46 under nionde huvudtiteln ett förslagsanslag av 45 000 kronor. För budgetåret 1946/47 har riksdagen anvisat ett belopp av likaledes 45 000 kronor.

Löneförhållandena inom sockerbetsodlingen 1946.

Rörande sommarskötsel och upptagning av sockerbetor m. m. under 1946 gäller en efter förhandlingar mellan vederbörande lantarbetsgivarorganisationer och lantarbetarorganisationer i mars 1946 träffad överenskommelse rörande nytt kollektivavtal. Enligt detta skall i huvudsak tillämpas följande.

För sommarskötseln är bestämt ett grundpris av 29 öre för första hackningen, 94 öre för gallringen, 51 öre för hackningen närmast efter gallringen och 24 öre för varje av arbetsgivaren påfordrad annan hackning, allt per 100 sträckfamnar, dock att, därest ingen hackning sker före gallringen, priset för den senare höjes till 1 krona 12 öre per 100 sträckfamnar. Motsvarande ersättning för 1 000 meter utgöra 1 krona 63 öre, 5 kronor 28 öre, 2 kronor 86 öre, 1 krona 35 öre och 6 kronor 29 öre. För 1946 års sockerbetskampanj garanteras arbetarna utförande av minst tre arbetsmoment vid sommarskötseln av sockerbetor. Därest allenast gallring utan föregående hackning och hackning närmast efter gallring förekomma, räknas det förra arbetsmomentet som två och betalas med 1 krona 18 öre per 100 sträckfamnar eller 6 kronor 62 öre per 1 000 meter. Förenämnda grundpris är beräknat efter 38 000 plantor per 6 400 sträckfamnar eller 3 330 plantor för 1 000 meter. Tillägg till eller avdrag från grundpriset skall göras efter följande grunder. Tillägg utgår, som ökar med 1 krona 50 öre för varje tusental plantor utöver 38 000 plantor per 6 400 sträckfamnar upp till ett antal av 46 000 plantor men över detta antal återigen minskar med 1 krona 50 öre per 1 000 plantor. Avdrag sker för plantantal understigande 38 000 med 1 krona 50 öre för ett vart av de tre första tusentalen plantor och därefter med 3 kronor för tusental, allt per 6 400 sträckfamnar.

För upptagning av sockerbetor utgår ersättning vid ett plantantal av 38 000 per 6 400 sträckfamnar med 8 kronor per 400 sträckfamnar respektive 11 kronor 23 öre per 1 000 meter, om upptagningen skett före den 25 oktober (i Östergötland och Västergötland före den 15 oktober), med 8 kronor 50 öre per 400 sträckfamnar respektive 11 kronor 93 öre per 1 000 meter, om upptagningen skett under tiden 25 oktober—9 november (i Östergötland och Västergötland under tiden 15—25 oktober), samt med 9 kronor 90 öre per 400 sträckfamnar respektive 13 kronor 89 öre per 1 000 meter, om upptagningen skett efter den 9 november (i Östergötland och Västergötland efter den 25 oktober). Tillägg respektive avdrag med 15 öre per 400 sträckfamnar (21 öre per 1 000 meter) sker för varje tusental plantor över respektive under 38 000 plantor per 6 400 sträckfamnar.

För arbetare, som fullgjort åtaget arbete eller där överenskommelse om viss areal ej träffats kvarstannat tills skörden på egendomen är slut, samt för arbetare, som efter avtalsenlig uppsägning avflyttat från egendomen den 1 november, skall den genomsnittliga ersättningen för hela upptagnings-tiden utgöra minst den för tiden 25 oktober—9 november (i Östergötland och Västergötland 15—25 oktober) angivna.

Till arbetare, som utfört åtaget arbete med upptagningen av sockerbetor å överenskommen areal, dock minst 3 200 sträckfamnar eller 5 500 meter, eller där uppgörelse om viss areal ej föreligger upptagit minst samma areal, utgår för verkställt upptagningsarbete kvantitetstillägg med 8 öre per 400 sträckfamnar eller 11,2 öre per 1 000 meter för varje fullt 1 000-tal kilogram per hektar, varmed skörden å egendomen överstiger 28 000 kilogram avräknade sockerbetor per hektar. Därest arbetare genom styrkt sjukdom eller annat laga förfall är förhindrad fullgöra arbete, skall kvantitetstillägget utgå i proportion till upptagen areal. Kvinnliga arbetare, som å egendomen utföra annat fortlöpande arbete, ha rätt till eventuellt kvantitetstillägg oavsett omfånget av upptagningsarbetet.

Arbetare, som utfört enbart ackordsarbete, skall erhålla semesterlön med 4 procent av den sammanlagda arbetsförtjänsten för varje tremånadersperiod av kvalifikationsåret, under vilken han kommit upp till en förtjänst, motsvarande minst 16 gånger den genomsnittliga dagsförtjänsten. Genomsnittlig dagsförtjänst skall i semesterhänseende anses utgöra för manlig arbetare 11 kronor och för kvinnlig arbetare 9 kronor. Såsom kvalifikationsår räknas tiden 1 maj—30 april. I övrigt skola semesterlagens bestämmelser tillämpas.

Sockerbetsodlingen och sockertillverkningen 1932—1944.

Såsom förut nämnts ha statsmakterna för odlingsåren 1932—1944 lämnat sockerbetsodlingen särskilt stöd i den form, att den inhemska sockerindustrin tillerkännts ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att vid inköp av sockerbetor och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser.

Vad särskilt angår *betpriset* har under tiden 1932—1939 enligt överenskommelser mellan sockerbolaget och betodlarna i huvudsak gällt den regel, att till grund för beräkning av betpriset för visst år skulle läggas medelpriset å 1 kilogram krossad melis (K 5) enligt Svenska sockerfabriksaktiebolagets priskurant vid försäljning till engrossister under tiden den 1 mars det år, betorna odlats, till den 28 februari nästföljande år, sedan därifrån dragits den i noteringen ingående engrosrabatten, utgörande 4 procent av bruttopriset. Det sålunda framräknade effektiva krossmelispriset skulle utgöra grundtalet för betprisberäkningen. För 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt skulle priset utgöra 7 gånger nämnda grundtal (grundpriset). För varje $\frac{1}{10}$ procent ökning eller minskning i medelsockerhalten skulle betpriset röna ett tillägg eller avdrag med $\frac{1}{100}$ av grundpriset. Till följd av stats-

makternas åtgärder hade för 1932—1939 års betodling denna regel om betprisets fastställande kompletterats med ett stadgande av innebörd, att odlaren — oberoende av sockerprisets eventuella växlingar — garanterades ett visst lägsta pris för betorna, under förutsättning att han avlämnade sådan förbindelse rörande betarbetarlöner som förut omnämnts. Ifrågavarande minimipris, som för 1932 års odling sattes till 2 kronor 30 öre för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt, undergick senare höjning och utgjorde för 1938 och 1939 års odlingar 2 kronor 70 öre. För 1940 års odling tillämpades en ny beräkningsgrund av innebörd att priset på sockerbetor skulle bestämmas med hänsyn till variationerna i medelhektarskörden. För 1941 års odling bestämdes grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt till 4 kronor 10 öre, därest den totala uppmätta betarealen uppgick till eller översteg 85 procent av 1940 års odling, och till 3 kronor 80 öre vid en uppmätt areal understigande 85 procent av samma odling. Beträffande odlingen under åren 1942—1944 bestämdes grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt till 4 kronor 50 öre och för 1945 års odling sattes grundpriset till 4 kronor 65 öre, varjämte odlarna inom vissa områden erhållit ett arealtillägg.

Rörande betareal, betskörd och betpris m. m. under den tid, införselmonopol å socker varit gällande, torde följande uppgifter få meddelas.

Kampanjår	Betareal för hela riket	Skörderesultat			Betpris, öre per deciton			
		Betskörd, inköpt vikt		Sockershalt %	Grundpris för 16 % betor	Tillägg för sockershalt	Extra tillägg	Tillhopa
		Hela riket ton	Deciton per hektar					
1932/33	40 681	1 540 398	380	16·95	230·00	13·66	—	243·66
1933/34	50 574	1 839 914	364	18·16	225·00	30·38	—	255·38
1934/35	50 572	1 861 939	368	16·39	225·00	5·48	—	230·48
1935/36	50 640	1 865 930	369	17·52	225·00	21·38	4·00	250·38
1936/37	51 368	1 799 565	350	18·19	225·00	30·80	12·00	267·80
1937/38	55 241	2 076 740	376	18·11	255·00	33·63	—	288·63
1938/39	50 760	1 834 081	361	17·58	270·00	26·66	—	296·66
1939/40	50 750	1 902 212	375	17·69	270·00	28·52	—	298·52
1940/41	54 439	1 859 635	341	17·82	310·00	35·26	—	345·26
1941/42	53 403	1 843 680	345	18·07	410·00	53·04	—	463·04
1942/43	53 255	1 733 660	325	16·89	450·00	25·03	—	475·03
1943/44	50 335	1 868 260	371	17·10	450·00	30·80	—	480·80
1944/45	54 979	1 803 350	328	17·04	450·00	29·12	—	479·12
1945/46	54 586	1 814 414	332	17·51	465·00	43·88	—	¹ 508·88

Tillverkningen i riket av råsocker och raffinad har under de senaste åren uppgått till de myckenheter, som redovisas i följande tablå.

Kampanjår	Tillverkat råsocker, ton	Tillverkad raffinad, ton
1932/33	233 593	228 398
1933/34	304 310	250 738
1934/35	270 063	251 488

¹ Därjämte ha till betodlare som år 1945 tecknat kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabrik utgått arealtillägg, som — utslaget på dessa odlares betskörd — utgjorde 8·33 öre per deciton.

Kampanjår	Tillverkat råsocker, ton	Tillverkad raffinad, ton
1935/36	293 053	262 659
1936/37	298 278	258 093
1937/38	345 428	292 127
1938/39	292 359	272 764
1939/40	308 411	343 727
1940/41	300 263	263 782
1941/42	308 580	262 650
1942/43	263 983	237 237
1943/44	290 907	239 641
1944/45	278 668	273 575
1945/46	295 046	259 000

Försäljningen av socker inom riket m. m.

Under tiden 1932—1939 gällde i avseende å sockerindustriens prissättning å socker i huvudsak följande bestämmelser. Sockerbolagets priskurantpris å krossmelis (K 5) skulle vara normerande för priskurantpriserna å övriga sockersorter på så sätt, att en ökning eller minskning av priset å K 5 åtföljdes av samma ökning eller minskning av priserna å övriga sockersorter. Priset å K 5 bestämdes enligt samma grunder som dittills efter världsmarknaden, varvid dock skulle gälla, att lägre pris för sagda sockersort ej behövde tillämpas än ett visst bestämt pris, vilket på sätt framgår av följande tablå varierat under de olika monopolåren.

Monopolåret	Fastställda minimipriset å K 5
$\frac{1}{3}$ 1932— $\frac{28}{2}$ 1933	31 öre per kg
$\frac{1}{3}$ 1933— $\frac{28}{2}$ 1934	} 31 öre per kg för tiden $\frac{1}{3}$ — $\frac{51}{5}$ 1933 30 öre per kg därefter
$\frac{1}{3}$ 1934— $\frac{28}{2}$ 1935	
$\frac{1}{3}$ 1935— $\frac{29}{2}$ 1936	30 öre per kg
$\frac{1}{3}$ 1936— $\frac{28}{2}$ 1937	} 31 öre per kg för tiden $\frac{1}{3}$ — $\frac{20}{11}$ 1936 30 öre per kg därefter
$\frac{1}{3}$ 1937— $\frac{28}{2}$ 1938	
$\frac{1}{3}$ 1938— $\frac{29}{2}$ 1940	32 öre per kg

Med hänsyn till läget utomlands kunde detta system ej tillämpas på sockerproduktionen under monopolåret 1940/41. På sätt framgår av vad förut anförts har under denna tid och därefter ett sådant system tillämpats, att staten med viss inskränkning garanterat bolaget täckning för de med sockertillverkningen förbundna kostnaderna mot det att bolaget varit redovisningskyldigt för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. Det har förutsatts, att priserna skola av Kungl. Maj:t så avvägas, att den staten åvilande garantien principiellt och i stort sett infrias genom bolagets sockerförsäljningar, en princip som emellertid under de senaste åren, i syfte att förebygga höjd prisnivå, icke ansetts böra följas.

Rörande de under monopoltiden faktiskt tillämpade priserna å socker av de viktigaste märkena må anföras följande uppgifter.

Tidsperiod	Priskurantpriserna i öre per kg enligt sockerbolagets noteringar		
	Krossmelis	Bitsocker	Toppsocker
28/2 1932—28/8 1932	31	37	38
29/8 1932—13/9 1932	32	38	39
14/9 1932—31/5 1933	31	37	38
1/6 1933—7/6 1933	30	36	37
8/6 1933—8/9 1933	31	37	38
9/9 1933—19/9 1933	32	38	39
20/9 1933—22/11 1933	31	37	38
23/11 1933—22/1 1934	30	36	37
23/1 1934—6/3 1934	31	37	38
7/3 1934—29/2 1936	30	36	37
1/3 1936—19/11 1936	31	37	38
20/11 1936—27/1 1937	30	36	37
28/1 1937—21/4 1939	32	38	39
22/4 1939—3/6 1939	33	39	40
4/5 1939—23/7 1939	34	40	41
24/7 1939—30/7 1939	33	39	40
31/7 1939—6/12 1939	32	38	39
7/12 1939—31/3 1940	34	40	41
1/4 1940—28/2 1941	38	44	45
1/3 1941—4/11 1941	41	47	48
5/11 1941—12/7 1942	45	51	52
13/7 1942—	49	55	56

Sockerbolagets försäljningar av raffinerat socker ha under de senaste räkenskapsåren, ett vart omfattande tiden från och med den 1 augusti ena året till och med den 31 juli nästa år uppgått till följande myckenheter.

1935/36	273 835 ton
1936/37	270 106 »
1937/38	271 812 »
1938/39	293 221 »
1939/40	326 387 »
1940/41	252 023 »
1941/42	245 954 »
1942/43	264 752 »
1943/44	228 423 »
1944/45	276 275 »

Den sammanlagda förbrukningen i Sverige av socker kan uppskattas till normalt ungefär 270 000 ton per år. Den för året 1938/39 angivna siffran innebär en ökad expedition av drygt 20 000 ton, till stor del förorsakad av vissa av kristidsomständigheter föranledda lagringsköp. Dylika förekommo i än större omfattning under hösten 1939, i det sockerbolagets försäljning av socker under femmånadersperioden augusti—december 1939 med icke mindre än cirka 40 000 ton översteg den för samma månader normala försäljningen. Lagringsköpen fortloro in på året 1940, till dess ransonering infördes den 10 april sistnämnda år. Sedan den 3 november 1940 ingår även sirap i ransoneringen. Vid ransoneringen har man utgått ifrån en beräknad raffinadförbrukning av omkring 250 000 ton per år. Den låga försäljningssiffran för 1943/44 beror på att under den våren och försommaren 1944 rådande strejken i sockerfabrikerna intet socker kunde expedieras från fabrikerna.

Statens sockernämnds verksamhet m. m.

Sedan Kungl. Maj:t den 19 april 1940 i enlighet med riksdagens beslut godkänt det i propositionen nr 189/1940 L intagna kontraktet mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget, utfärdade Kungl. Maj:t den 10 maj 1940 (SFS nr 377) ny instruktion för statens sockernämnd att lända till efterrättelse från och med den 1 juni 1940. I samband därmed erhöll statens sockernämnd från sistnämnda dag ändrad sammansättning. Enligt den nya ordningen är sockernämndens viktigaste uppgift att granska sockerbolagets verksamhet, vartill komma vissa andra uppdrag såsom att behandla lönetvister mellan betodlare och betarbetare m. m. ävensom, enligt särskild författning, att fördela statsanslag och statslån till enskilda järnvägar för utförande av lastningsanordningar för sockerbeter.

I skrivelse den 14 mars 1946 har *statens sockernämnd* lämnat en redogörelse för sin verksamhet under det senaste året.

I skrivelsen har nämnden till en början upptagit en redogörelse för sin granskning av sockerbolagets verksamhet. Härutinnan anföres följande.

Sockerbolagets verksamhet, i vad den avser sockerrörelsen och dess biprodukter samt statens förhållande därtill, har alltsedan den nuvarande sockernämndens tillkomst, alltså för åren 1939/40—1945/46, reglerats genom av riksdagen årligen godkända kontrakt mellan staten och bolaget, innebärande bland annat att staten för de båda första kontraktsåren helt och för de därefter följande åren i nedan angiven begränsad utsträckning svarar för täckning av bolagets kostnader för sockrets och dess biprodukters tillverkning och försäljning ävensom för åren 1939/40—1942/43 visst vinstbelopp (kapitalränta), mot det att bolaget är redovisningsskyldigt för sina inkomster av samma rörelse, allt enligt vissa i kontrakten närmare angivna bestämmelser. Frånsett de två första åren ha avtalens giltighet begränsats till ett år, men ha avtalen efter förhandlingar årligen förnyats, varje gång med vissa ändringar, förestavade av det senast gångna kontraktsårets erfarenheter. De ursprungliga bestämmelserna ändrades sålunda i 1941 års kontrakt bland annat därutinnan, att vissa fasta kostnadsposter utbrötos ur statsgarantien och fastlöstes vid ett visst fixerat belopp — 4,45 öre — per kilogram tillverkat råsocker oavsett tillverkningens storlek. I 1942 års kontrakt medgavs vid i stort sett oförändrade bestämmelser i övrigt en höjning av den på angivet sätt låsta kostnadsposten från 4,45 till 5,22 öre, beroende på den genom krisen förorsakade kostnadsstegringen å löner och material. I 1943 års kontrakt utsträcktes den låsta kostnadsposten att omfatta förutom de tidigare däri ingående kostnadsposterna flera av bolagets övriga kostnader för sockrets tillverkning och försäljning ävensom förräntning av bolagets eget kapital (vinst). Utanför den låsta posten kommo huvudsakligen att ligga sådana på förhand mera svårfixerbara kostnader såsom betkostnader, bränsleutgifter, emballage, räntor och frakter. I samband härmed höjdes den låsta kostnadsposten från 5,22 till 17,22 öre per kilogram tillverkat råsocker, siffran baserad dels på en råsockertillverkning av 272 000 ton eller samma som tidigare år, dels på den före prisstoppet den 1 november 1942 rådande löne- och kostnadsnivån. Från och med 1943 års kontrakt är bolaget sålunda hänvisat till att inom den låsta posten finna förräntning av bolagets i sockerrörelsen investerade kapital, vilket givetvis för bolaget innebär utsikter till såväl vinster som förluster,

växlande allt efter skördeutfallet och bolagets möjligheter att sänka de inom den låsta posten liggande kostnaderna. I 1944 års kontrakt bibehölls den låsta posten oförändrad och även i övriga avseenden gällde i stort sett samma bestämmelser som i föregående års kontrakt, dock med den avvikelser, att staten garanterade bolaget att till visst pris få avvitta det lager av melass, som vid kontraktsårets utgång översteg ett till 2 500 ton beräknat normallager, varjämte vissa uttalanden gjordes rörande ifrågasatt avveckling av rekonstruktionsfonderna, i vad bestämmelserna hänförde sig till mindre betydande förnödenheter. Vad slutligen angår innevarande verksamhetsår, alltså 1945/46, gälla i huvudsak samma bestämmelser som i 1944 års kontrakt, dock med avvikelser i två avseenden. Sålunda höjdes den låsta posten från 17,22 till 17,33 öre per kilogram tillverkat råsocker, därigenom att i denna post för enkelhetens skull inräknades ett belopp av cirka 300 000 kronor (= cirka 11 öre per kg råsocker), vilket belopp genom Kungl. Maj:ts sommaren 1944 meddelade beslut garanterats bolaget för täckandet av dettas merkostnader till följd av den då träffade avtalsuppgörelsen i lönekonflikten. Härjämte intogs på hemställen av bolaget en ny bestämmelse i kontraktet, enligt vilken bolaget på i kontraktet närmare angivna villkor medgavs rätt att nedskrivna ersättnings- och surrogatvaror för bränsle och emballage till en prisnivå, som motsvarar bolagets bokföringspris å i normallagret ursprungligen ingående varor. Det nu gällande kontraktet utgår den 31 juli 1946, dock med vissa övergångsstadganden rörande lagerdispositioner och lagervärderingar samt rörande salupriset å utgående sockerlager.

Nämndens enligt dess instruktion viktigaste uppgift, den att utöva fortlöpande tillsyn över sockerbolagets verksamhet i vad denna beröres av gällande kontrakt, har av nämnden utförts efter enahanda grunder, som omnämnts i nämndens tidigare verksamhetsberättelser. Nämnden har sålunda ägnat särskild uppmärksamhet åt frågor, fallande under bestämmelserna i § 5 i kontraktet, avseende bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster samt statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader. I sådant syfte har nämnden tagit del av bolagets protokoll samt genom auktoriserad revisor och en biträdande revisor fortlöpande genomgått och granskat såväl huvudkontorets som brukens räkenskaper, varvid på grund av statskontraktens under de senare åren ändrade konstruktion och utökning av bolagets utanför sockerrörelsen liggande verksamhet tillsetts, att de olika kostnadsposterna påförts riktiga konti, så att ej sockerrörelsen och därmed statsregleringen kommit att påföras kostnader, vilka rätteligen bort drabba bolagets utanför sockerrörelsen liggande verksamhet. Resultatet av granskningsarbetet har framlagts för nämnden i form av rapporter och ingående, hela sockerrörelsen berörande analyser av bolagets balans- samt vinst- och förlusträkningar. Härigenom ävensom ur handlingar i övrigt berörande sockerrörelsen och dess biprodukter, genom fortlöpande överläggningar med bolagets ledning, genom förhandsinformationer samt genom inspektion av bruk och andra anläggningar har nämnden följt och bildat sig en uppfattning om de viktigare affärshändelserna. Slutligen har nämnden för fullgörande av sitt åliggande jämlikt § 5 e i instruktionen genom periodvis upprättade räkenskapssammandrag för huvudkontor och bruk ävensom genom kalkyler och kostnadsberäkningar för den ej tilländalupna tiden av kontraktsåret följt tillverkningskostnaderna och deras förändringar i fråga om socker och dess biprodukter, vilket föranlett anmälan till Kungl. Maj:t rörande differensen mellan sockrets tillverkningskostnader och försäljningspris.

Rörande *granskningen av sockerbolagets verksamhet under tiden den 1 augusti 1944—31 juli 1945* har nämnden anfört.

Socketbolagets senast föreliggande bokslut och verksamhetsberättelse avser tiden $\frac{1}{8}$ 1944— $\frac{31}{7}$ 1945 och har nämndens granskningsarbete under det gångna kalenderåret därför huvudsakligen kommit att omfatta detta verksamhetsår.

De allmänna betingelserna för bedrivandet av bolagets verksamhet under här ifrågakarande verksamhetsår ha varit väsentligt sämre än närmast föregående år. Försämringen drabbade särskilt jordbruket i form av lägre arealutbyte. Betskörden per hektar minskades sålunda från 37 117 till 32 801 kilogram eller med 11,6 procent och råsockerskörden — vid en från 17,10 till 17,04 procent minskad sockerhalt — från 5 779 till 5 069 kg per hektar eller med 12,3 procent. Betpriset nedgick på grund av den lägre sockerhalten från 4 kronor 81 öre till 4 kronor 79 öre per deciton och betinkomsten per hektar från 1 804 till 1 586 kronor eller med 12,1 procent och blev därmed ungefär densamma som för det ogynnsamma året 1942/43. För socketbolagets del motverkades försämringen i utfallet av betodlingen av den från 50 335 till 54 979 hektar eller med 9,2 % ökade betarealen och råsockerkvantiteten kom härigenom endast att minska från 290 907 till 278 668 ton eller med 4,2 procent. Den tillverkade råsockermängden motsvarade en raffinadkvantitet å cirka 243 000 ton, vilken kvantitet ungefär motsvarar landets konsumtion vid nuvarande ransonering. Det för året gällande betpriset utgjorde oförändrat 4 kronor 50 öre, tillägget för högre sockerhalt 29,12 öre, allt per deciton.

Beträffande själva socketproduktionen har raffinadtillverkningen jämväl här ifrågakarande år påverkats av 1944 års arbetsinställelse. Genom denna föranleddes en eftersläpning i 1943/44 års raffinadproduktion i förhållande till råsockertillverkningen, vilken eftersläpning måst inhämtas genom en väsentlig utökning av 1944/45 års raffinadtillverkning. Denna senare har sålunda ökats från 239 641 ton året 1943/44 till 273 575 ton året 1944/45. De rörliga kostnaderna, liggande inom den låsta posten 17,22 öre, vilka påvilat differensen mellan årets verkliga raffinadtillverkning och den mot råsocketproduktionen svarande raffinadtillverkningen, ha härigenom helt måst bäras av 1944/45 års råsocketproduktion och därigenom kommit att oförmånligt påverka bolagets för året redovisade driftsresultat. Den under året låsta posten har liksom föregående år omfattat kostnadsposterna underhåll, avskrivningar, skatter till stat och kommun, till bolagsstyrelsens fria disposition stående medel, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, körsl, vagnshyra, betfrö, försäkringar samt förräntningen av bolagets eget kapital (vinst). Dessa poster har bolaget självt haft att täcka mot det att bolaget oavsett produktionens storlek fått tillgodoräkna sig 17,22 öre för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocket. Nämnden har visserligen allt fortfarande följt dessa kostnaders utveckling men har ej ansett sig numera behöva ägna dem samma ingående granskning som tidigare år, då de ännu föllo under statens garanti. Granskningsarbetet har därför mera kunnat inrikta sig på att följa bolagets verksamhet i stort, att följa den totala kostnadsutvecklingen och de mera betydelsefulla delkostnaderna samt givetvis samtliga kostnader och intäkter, vilka alltjämt falla under statsgarantien. Beträffande dessa senare har nämndens granskningsarbete fortgått efter samma linjer, som angivits i tidigare berättelser. Nämnden har sålunda i görligaste mån sökt hålla de statsgaranterade kostnaderna nere, tillsett att sammanblandning icke ägt rum mellan sockerrörelsens kostnader och kostnader, hänförande sig till andra bolagets rörelser liggande utanför socketregleringen, varjämte nämnden föranstallat om utredningar och undersökningar rörande olika sidor i bolagets ekonomiska och industriella

verksamhet. Dylika utredningar och undersökningar ha sålunda verkställts rörande bränslekostnaderna och dessas av krisen betingade omkostnader, rörande över- och undervikter vid bruken och den därav betingade råsockervolymen och dennas omräkning i förkrigstillverkning, rörande paketemballagets ersättande med billigare förpackningar ävensom rörande de ekonomiska konsekvenserna av sockerförsäljning netto i stället för brutto för netto, rörande den enligt särskilt beslut statsgarantien påvilande löneomkostnaden på grund av avtalsuppgörelsen 1944 i lönekonflikten m. m. De sålunda verkställda undersökningarna och utredningarna ävensom granskningen av bolagets räkenskaper och verksamhet i övrigt ha föranlett icke obetydliga korrigeringar å statsregleringens konto, i flertalet fall till dennas förmån.

Genom utredningen rörande råsockervolymen har med tillämpande av i tidigare verksamhetsberättelser angivna grunder för fastställandet av över- och undervikter vid bruken och för de nuvarande kvaliteternas omräkning i råsocker i avtalets mening den råsockerkvantitet, som skall ligga till grund för beräkningen av det belopp bolaget enligt kontraktets 5 § 1 mom. äger tillgodoräkna sig för täckandet av de låsta kostnaderna, fastställts utgöra 2 786 681 deciton mot i bokslutet angivna 2 788 290 deciton. Statsregleringen kommer därför i innevarande års bokslut att gottskrivas ett belopp av 27 706 kronor 98 öre. De för verksamhetsåren 1942/43 och 1943/44 fastställda tillverkningsciffrorna ha vidare visat sig något för höga, beroende på att vid tiden för siffrornas uträknande vissa silos ej varit tömda. Vissa underskott ha härigenom framkommit, varför statsregleringen vederbörligen gottskrivits i det gångna årets bokslut.

Bolagets under året havda kostnader för materialier och förnödenheter ha granskats beträffande inköp, förbrukning och lagerhållning. Av de olika förnödenheterna har nämnden givetvis ägnat särskild uppmärksamhet åt de statsgaranterade och av dessa särskilt åt de större och betydelsefullare, nämligen bränsle och emballage. Bränslekostnaderna per deciton råsocker och raffinad ha under året väsentligt fördyrats, för råsockerbruken med 17,7 procent och för raffinaderierna med 20,5 procent, beroende för råsockerbruken huvudsakligen på förhöjda förbrukningspriser å stenkolen, för raffinaderierna på ökad övergång till de väsentligt dyrare ersättningsbränslena ved, torv, koksgrus och sågspån ävensom givetvis på det fördyrade förbrukningspriset på stenkolen. Den ökade stenkolskostnaden åter har föranletts dels av den ökade övergången till de med hänsyn till värmevärdet och de ökade hanteringskostnaderna väsentligt dyrare svenska stenkolen och dels av den genom de låga stenkolsinköpen under året och den ökade stenkolsförbrukningen väsentligt utökade rekonstruktionen av stenkolslagren, varvid rekonstruktionen av försiktighetsskäl och på grund av svårigheten att erhålla utländska kol skett i svenska stenkol till ett därav föranlett väsentligt förhöjt rekonstruktionspris. Bränslekontot har härjämte kommit att påföras väsentligt ökade omkostnader, föranledda av den bolaget av kristiden påtvungna ökade användningen av kristidsbränslen. Beträffande emballagekostnaderna förete dessa för året nedgång, beroende huvudsakligen på prissänkning på paketemballaget, vilken likväl uppväges av den i ungefär motsvarande mån minskade vinsten å bolagets inom sockerörelsen redovisade tryckeri. I samband med granskningen av emballagekostnaderna har nämnden vid skilda tillfällen de senare åren och även under det sistförflutna med bolagets ledning diskuterat den av nämnden såsom önskvärd ansedda övergången till försäljning netto i stället för såsom hittills brutto för netto, och har nämnden låtit bolaget verkställa upprepade utredningar rörande kostnaderna och sättet för övergång till nettoförsäljning. Bolagets ledning har, när frågan hösten 1945 upptogs till ny behandling,

förklarar sig villig att på så sätt övergå till nettoförsäljning, att å paketsockrets emballage skulle angivas nettovikten i gram av den sockermängd, som ett paket med bruttovikten 1 kilogram innehöller. I övrigt anförde bolaget till försvar för det hittillsvarande försäljningssystemets bibehållande, att detta system icke kunde anses strida mot de senare årens statsavtal, då det tillämpats långt före dessa avtals tillkomst. Sockerbolaget kunde under avtalstiden icke på något sätt draga någon ekonomisk fördel av detta system, då varje belopp, som inflöte vid sockerförsäljningen, inginge i den redovisning, som låge till grund för bestämmandet av sockerpriset och, om detta ej täckte bolagets kostnader, för fixerandet av de statsanslag, som under de senare åren anvisats för infriande av statens garanti gentemot bolaget. Vidare framhölls, att å paketen redan angivits, att försäljningen skedde brutto för netto, att konsumenterna hade möjlighet att köpa socker i lös vikt och följaktligen hade fritt och öppet val att köpa dylikt socker eller paketsocker, att en omläggning av paketförsäljningen till nettoförsäljning skulle stegra sockerpriset med 2 öre per kilogram, varjämte komme betydande kostnader för omställning av paketeringsmaskinerna. Något avgörande i denna fråga har icke under året fattats utan skall densamma upptagas till förnyad behandling vid 1946 års förhandlingar rörande nytt sockeravtal. Av övriga statsgaranterade kostnader ha särskilt sjöfrakterna underlegat granskning, då transportererna av råsocker och kalksten huvudsakligen ägt rum medelst egna och dotterbolags båtar. De egna fraktdelbiteringarna ha härvid konstaterats icke överstiga de i marknaden gällande fraktsatserna.

Enligt särskilt Kungl. Maj:ts beslut innefattas icke i den låsta posten, 17,22 öre, viss del av de ökade lönekostnader, vilka äro en följd av förlikningen i avtalstvisten mellan bolaget och dess arbetare våren 1944. Dessa merlöner skola sålunda täckas av statens garanti för icke låsta poster. Då avtalet löper från och med den 13 juni 1944, ha merkostnaderna av denna anledning utgjort, för tiden $\frac{13}{6}$ — $\frac{31}{7}$ 1944 27 029 kronor 60 öre och för verksamhetsåret 1944/45 244 932 kronor 48 öre eller sammanlagt 271 962 kronor 8 öre, vilket belopp påförts det gångna årets statsreglering. För innevarande verksamhetsår ha dessa merlöner inräknats i den låsta posten, 17,33 öre.

I samband med granskningen av räntekontot har nämnden liksom tidigare år så långt detta låtit sig göra följt den fortgående nyinvesteringen av kapital i rörelsegrenar, liggande utanför sockerrörelsen. Sedan förkrigsåret har det i samtliga sidorörelser investerade kapitalet ökat från cirka 6 900 000 till cirka 13 100 000 kronor år 1942/43, då denna investering redovisades såsom högst. Sedan dess har genom avskrivningar och innehållna vinstmedel ett visst återflöde av investeringsmedel ägt rum, uppgående för de två sista verksamhetsåren till cirka 2 300 000 kronor. Då en ökad investeringsverksamhet i sidorörelserna kan komma att tillskynda statsregleringen ökade räntekostnader, ha givetvis hithörande investeringar uppmärksammat av nämnden. Frågan har likväl tills vidare lämnats öppen, då dessa kapitalinvesteringar i binärningar hittills huvudsakligen föranletts dels av nödvändigheten att trygga bränsleanskaffningen, dels av önskvärheten av ett ur folkförsörjningssynpunkt fullgott utnyttjande av sockernäringens avfalls- och biprodukter.

De av bolaget under det senast gångna året gjorda investeringarna i sidorörelser avse huvudsakligen torkanläggningar. Fullständiga dylika i förening med total atertagning av avloppsvattnet finnas för närvarande färdigställda vid tretton av bolagets råsockerbruk. Dessutom ha under året anläggningarna för bolagets frästörstillverkning vid Flåsmyr fullt färdigställt och varit i full drift. Leveranserna av frästörv till bruken ha under det gångna året

utgjort 14 264 ton, vilka debiterats bruken efter samma av priskontrollnämnden föreslagna och av sockernämnden godkända grunder som närmast föregående år.

Den av livsmedelskommissionen anbefallda beredskapslagringen har under året föranlett en kostnad av 238 117 kronor 53 öre. Motsvarande kostnader de tre närmast föregående åren ha utgjort respektive 189 809, 181 653 och 209 291 kronor. Kostnaderna ha samtliga år påförts sockerrörelsens fraktkostnadskonto. Beredskapslagren äro sedan den 1 augusti 1945 under avveckling och ha sedan dess väsentligt minskats. Beredskapskostnaderna komma därför i innevarande års bokslut att väsentligt nedgå.

Bolagets likviditetsställning har under det senast gångna året väsentligt förbättrats, i det de främmande skulderna minskat med cirka 15 000 000 kronor, samtidigt som de lätt realiserbara tillgångarna ökat med cirka 27 500 000 kronor. Likviditetsförbättringen utgör sålunda cirka 42 500 000 kronor och kan huvudsakligen tillskrivas utförsäljningen av det danska sockret samt minskningen i lagren av svenskt socker ävensom av lagren av vissa förnödenheter, framför allt bränsle. En följd av den förbättrade likviditeten har även varit, att det mellan riksbanken och sockerbolaget i november 1942 träffade finansieringsavtalet, vilket sedan dess upprepade gånger förlängts, vid dess utlöpande i maj 1945 icke förnyats. Det bolagets kreditbehov, som hittills täckts av riksbanken i enlighet med nyssnämnda avtal, har likväl endast varit det, som betingats av det i förhållande till tillverkningskostnaderna allt för låga sockerpriset ävensom av kostnaderna för sockerimporten från Danmark, medan bolagets normala löpande kreditbehov på vanligt sätt täckts hos bolagets bankförbindelse. Sedan den danska sockerimporten numera i det närmaste avvecklats, finansieras förlusten av det för låga sockerpriset helt med bolagets medel. Någon kredit i riksbanken har bolaget därför ansett sig för närvarande icke behöva taga i anspråk.

Såsom omnämndes i 1943/44 års verksamhetsberättelse hade nämnden och bolaget enat sig om att rekonstruktionsfonderna å låsta konti skulle för ernående av förenkling och i arbetsbesparande syfte under tiden intill dess slutuppgörelse skedde, icke behöva uträknas i detalj och för varje särskild förnödenhet för sig utan regleras mera summariskt med ledning av gällande index eller med hänsyn till vid respektive bokslutstillfällen gällande prisnivå. På grund härav har bolaget i det gångna årets bokslut inskränkt sig till att konstatera värdeförändringarna inom normallagret gentemot närmast föregående år, varvid vid eventuell ökning eller minskning motsvarande justeringar ägt rum i de utgående rekonstruktionsskulderna. Enligt avtalets 5 § 2 mom. 3 hade bolaget härjämte på sätt och villkor, som i avtalet närmare angivas, varit berättigat att nedskryva brännmaterialier och emballage av ersättnings- och surrogatkaraktär till en prisnivå, motsvarande bolagets bokföringspris å i normallagret ursprungligen ingående varor. Dylik omräkning och nedskrivning av hithörande ersättningsvaror har likväl ej ägt rum i det gångna årets bokslut, då densamma ansetts alltför arbetskrävande, men är avsedd att vidtagas vid avtalets eventuella upphörande eller vid eventuellt vidtagna större ändringar i detta.

Sockerbolagets bokslut för verksamhetsåret $\frac{1}{8}$ 1944— $\frac{31}{7}$ 1945 företer, sedan de under beloppet 17,22 öre per tillverkat kilogram råsocker innefattade kostnaderna ävensom de garanterade kostnaderna blivit täckta och sedan det av riksdagen för täckande av differensen mellan tillverkningskostnaderna och det i förhållande till dessa alltför låga försäljningspriset anvisade anslaget å 22 000 000 kronor tagits i anspråk, en statsregleringens fordran å sockerbolaget å 4 866 787 kronor 65 öre. Å statsregleringens konto inbalansrades vid verksamhetsårets början, alltså den 1 augusti 1944, en statsregle-

ringens fordran å bolaget med 1 792 072 kronor 14 öre, vilket belopp fick innestå hos bolaget. För täckande av den under året på grund av de i förhållande till tillverkningskostnaderna alltför låga sockerprisen uppkommande förlusten har kontot krediterats med förenämnda belopp av 22 000 000 kronor, vilket belopp på hemställan av nämnden beviljades av riksdagen och av statskontoret inbetalades till bolaget i maj 1945. Beloppet var beräknat med viss säkerhetsmarginal, varför av denna anledning och på grund av den betydande exporten till Finland och Norge ävensom på grund av den ökade inhemska raffinadförsäljningen vid verksamhetsårets slut en sockerrörelsens fordran å bolaget kunde utbalanseras med, som nämnts, 4 866 787 kronor 65 öre. Bolagets skuld till statsregleringen hade sålunda under året av nyss angivna orsaker ökats med 3 074 715 kronor 51 öre. Om hänsyn ej toges till den av statskontoret gjorda inbetalningen, har å kontot under verksamhetsåret 1944/45 uppstått en förlust å 18 925 284 kronor 49 öre mot en förlust de två närmast föregående åren å respektive 19 181 444 kronor 76 öre och 21 114 478 kronor 14 öre. Förlusten å själva sockerrörelsen under året enligt räkenskaper, sedan bolaget tillkommande kapitalränta beräknats enligt bestämmelserna i avtalet, utgör 18 839 641 kronor 74 öre samt för verksamhetsåren 1942/43 och 1943/44 respektive 19 910 245 kronor 69 öre och 21 084 923 kronor 34 öre, beloppen utgörande kostnader, vilka icke kunnat täckas av respektive års inkomster av försäljningen av socker och dess biprodukter. Orsaken härtill har givetvis varit, att socker- och sirapspriserna icke fått höjas i samma mån, som priserna för betornas inköp och förädling stigit. Differensen mellan förlusten å statsregleringens och sockerrörelsens konti föranledes liksom tidigare år av diverse tillkommande eller avgående poster, hänförande sig huvudsakligen till korrigeringar i tidigare års räkenskaper, föranledda av nämndens efterföljande och successiva granskning av bolagets räkenskaper. Bolagets i bokslutet utbalanserade skuld till statsregleringen är ej heller för det gångna året definitiv utan kommer att öka med visst belopp, representerande kostnader, vilka kunnat gottskrivas statsregleringens först i innevarande års räkenskaper. Nämndens granskning av sockerbolagets verksamhet och räkenskaper har ännu ej hunnit slutföras för det år, som bokföringsmässigt avslutas den 31 juli 1945, varför här kunna framkomma ytterligare poster, som kunna komma att öka eller minska det förut angivna överskottet.

Beträffande *verksamhetsåret 1945/46* har nämnden anfört följande.

Gentemot närmast föregående år utvisar arealen någon sänkning men betskörden per hektar en mindre ökning. Den är dock fortfarande låg eller endast 33 185 kilogram. I övrigt äro kampanjsiffrorna för såväl betodlarna som sockerbolaget förhållandevis gynnsamma. För jordbrukets del motverkas det låga arealutbytet av en från 17,04 till 17,51 procent ökad sockerhalt, vidare av det för året med 15 öre per deciton höjda betpriset ävensom av det på grund av den ökade sockerhalten med ungefär samma belopp höjda tilläggspriset. Totala betpriset har härigenom ökats från 479,12 öre år 1944/45 till 508,88 öre innevarande år eller med cirka 6 procent, det högsta hittills under statsregleringsperioden uppnådda. Härtill kommer det särskilda arealtillägget vid vissa bruk, sammanlagt cirka 177 000 kronor, varigenom det totala genomsnittliga betpriset ökas till 510 öre. Betinkomsten i kronor per hektar blir härigenom trots det minskade arealutbytet cirka 7,5 procent bättre än föregående år. För sockerbolaget innebär givetvis den relativa minskningen i betkvantiteten vid en icke oväsentligt högre sockerhalt en fabriktionsfördel, åtminstone i tillverkningsprocessens början. Råsockerskörden per hektar beräknas ha ökats med cirka 6,6 procent och den tillver-

kade råsockerkvantiteten från cirka 278 700 till cirka 295 000 ton. Härjämte ha fördelar ernåtts genom lägre undervikt och renare betor. Undervikt och smutsprocent utgöra sålunda respektive 0,61 och 11,52 procent mot respektive 1,47 och 13,62 procent närmast föregående år. Den tillverkade råsockermängden motsvarar efter avdrag av den för sirapstillverkningen erforderliga råsockerkvantiteten en raffinadtillverkning å cirka 259 000 ton, vilken kvantitet något överstiger landets behov vid nuvarande ransonering.

Resultatet av årets betodling kan sålunda anses såsom förhållandevis tillfredsställande. Svårare är givetvis att redan nu, när endast halva verksamhetsåret tilländagått, göra några bestämdare uttalanden rörande årets sockertillverkning och dess ekonomiska slutresultat. Råsockerkampanjen har visserligen avslutats och halvårsbokslut föreligger, men ovisshetsmomenten äro givetvis mångahanda. Nämnden har emellertid liksom tidigare år genom förkalkyler och kostnadssammanställningar sökt bilda sig en uppfattning om det sannolika utfallet av årets sockerrörelse. Kvantiteterna tillverkat råsocker och raffinad utgöra respektive 295 000 och 259 000 ton, den senare kvantiteten givetvis under förutsättning av raffinering av hela den därför tillgängliga delen av årets råsockerkvantitet. Beträffande tillverkningskostnaderna komma de i den låsta posten innefattade kostnaderna att öka från 17,22 till 17,33 öre per kilogram tillverkat råsocker, därigenom att i 1945 års avtal de förenämnda genom särskilt Kungl. Maj:ts beslut garanterade merkostnaderna å lönekostnot inräknats i den låsta posten. Av de garanterade kostnaderna är betkostnaden den ojämförligt största och mest betydelsefulla, utgörande under verksamhetsåret 1944/45 78,2 procent av totala råsockerkostnaden. I 1945 års avtal höjdes grundpriset för 16-procentiga betor med 15 öre till 4 kronor 65 öre per deciton, varjämte för odlare, som tecknade kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings och Lidköpings sockerbruk, tillkom ett arealtillägg av 20 kronor per hektar. Då sockerhalten under året ökat från 17,04 till 17,51 procent, tillkommer för den högre sockerhalten 43,88 öre mot 29,12 öre närmast föregående år. Totalt har sålunda betpriset under året ökat från 4 kronor 79 öre år 1943/44 till 5 kronor 10 öre innevarande år, innebärande en ökning med 30,98 öre per deciton eller med cirka 5 620 000 kronor. Betutgiften per 100 kilogram råsocker kommer härigenom att ökas från 31,29 till 31,67 öre per kilogram. Av övriga garanterade kostnader komma räntor att väsentligt minska på grund av lägre lagerhållning av socker och förnödenheter. Beträffande slutligen bränslekostnaderna är ovissheten rörande kostnadsläget här starkt framträdande. På grund av situationen på bränslemarknaden har bolaget enligt direktiv av bränslekommissionen i betydande utsträckning måst övergå till ersättningsbränslen, såsom ved, torv, koksgrus, sågspån samt svenska stenkol. Samtliga dessa bränslen ställa sig emellertid väsentligt dyrare än utländska kol, även sådana av krigtidens starkt försämrade kvalitet. Verkningsgraden är härjämte lägre och hantveringskostnaderna väsentligt högre. För motverkande av de ytterligare stegringar i bränslekostnaderna som härav skulle ha blivit följden samt givetvis även i bränslebesparande syfte har bolaget beslutat att från och med den 1 augusti 1945 framställa en ytterligare bränslebesparande krisraffinad, s. k. nödfallsraffinad eller skärpt krisraffinad. Den nya metoden medför icke någon ändring av KK-sockrets kvalitet men föranleder, då omsältning icke äger rum, att E-sockret icke längre tillverkas. Härigenom beräknar bolaget att cirka 10 000 ton kol à 7 000 kalorier komma att inbesparas, varjämte även en del andra besparingar kunna göras, särskilt i fråga om arbetskraften. I detta senare hänseende berör åtgärden även statsregleringen, då härunder innefattas kostnader, liggande inom den låsta posten 17,33 öre per kilogram tillverkat råsocker. Med för närvarande gällande bränslepris och arbetslöner beräknas åtgärden innebära en besparing å cirka 1 200 000 kronor.

Gestaltningen av sockerindustriens tillverkningskostnader under statsregleringsperioden framgår av följande av nämnden uppgjorda sammanställning över kostnadsutvecklingen per deciton tillverkad raffinad. Såsom basår har nämnden därvid valt förkrigsåret 1938/39, då kostnaderna ännu icke påverkats av kristidens prisförhöjningar och då raffinadproduktionen, 272 764 ton, ej i nämnvärdare mån avvek från genomsnittsproduktionen för hela statsregleringsperioden, 270 102 ton. Detta års kostnader ha i sammanställningen upptagits till 100.

	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44	1944/45
Betor	100	99·6	117·0	148·5	167·3	166·2	166·6
Avlöningar	100	94·0	119·5	121·3	144·8	131·5	137·6
Materialier:							
förbrukningsartiklar	100	118·5	137·0	146·3	161·1	150·0	161·1
emballage	100	111·8	157·4	191·2	223·5	217·6	194·1
Bränsle	100	166·2	238·4	207·9	260·9	259·6	315·9
Underhåll	100	101·3	147·1	109·8	128·8	148·4	128·1
Råsockerfrakter	100	125·3	165·3	157·3	173·3	158·7	150·7
Raffinadfrakter	100	112·8	143·6	130·8	171·8	139·7	138·5
Skatter	100	256·5	148·4	174·2	200·0	221·0	182·3
Räntor	100	13·6	—	77·3	136·4	100·0	72·7
Avskrivningar	100	89·9	110·1	134·8	144·3	165·8	139·9
Kapitalränta (vinst)	100	78·5	87·8	86·0	98·8	97·1	94·2
Övriga	100	100·9	105·6	140·2	197·2	213·1	174·8
Summa kostnader	100	103·3	123·3	141·8	164·0	162·3	161·3
Härav:							
Betkostnad	100	99·6	117·0	148·5	167·3	166·2	166·6
Övriga kostnader	100	108·1	131·5	133·2	159·7	157·4	154·4
Tillverkning							
Råsocker ton	292 359	308 411	300 263	308 580	263 983	290 907	278 668
Raffinad ton	272 764	343 727	263 782	262 650	237 237	239 641	273 575

Rörande kostnadsutvecklingen har nämnden anfört.

Totala tillverkningskostnaden har under de fem första statsreglerade åren intill verksamhetsåret 1943/44 stegrats med 64 procent, varefter en fortgående nedgång föreligger. Den för sockerprisets höjd mest avgörande kostnadsposten är givetvis betkostnaden, vilken senaste verksamhetsår utgjorde 78,2 procent av råsockerkostnaden och 60,2 procent av totala raffinadkostnaden. Betkostnaden har under statsregleringsperioden stegrats med cirka 67 procent men har de senaste tre åren legat i det närmaste oförändrad, beroende på frånvaron av prisstegringar dessa år. Av övriga kostnader är bränslekostnaden den största och mest betydelsefulla. Kostnadsstegringen utgör här cirka 216 procent, den stora stegringen de senaste åren beroende huvudsakligen på övergång till svenska stenkol och den stegrade förbrukningen av de dyrare ersättningsbränslena, framför allt ved och torv. Uppgången i emballagekostnaden under perioden har huvudsakligen föranletts av den fortgående övergången till paketemballage, uppgången i fraktkostnaderna åter av stegringen i sjöfrakter och försäkringspremier. Kostnadsänkningar under perioden förete endast räntor och kapitalräntan. Nedgången i de förra är en följd av likviditetsförbättringen. Kapitalräntan (vinsten) har samtliga år under statsregleringsperioden legat under förkrigsårets nivå. För senaste verksamhetsåret föreligger däremot övervägande kostnadsminskningar, beroende dels på den stora raffinadtillverkningens inverkan på de fasta kostnadernas gestaltning, dels på kostnadsminskningar genom minskning

de råsockertransporter, minskat underhåll vid raffinaderierna samt minskade avskrivningar å kristidsvaror. Nämnvärda kostnadsökningar förete endast avlöningar, förbrukningsartiklar och bränsle. Kostnadsstegringen för bränsle har redan berörts. Ökningen i lönekostnaderna åter är en följd av löneökningen i 1944 års löneavtal, medan kostnadsökningen för förbrukningsartiklar föranletts av stegrade fraktkostnader för kalk ävensom ökad förbrukning av dyrare ersättningsvaror. Totalt har tillverkningskostnaden senaste verksamhetsår minskat från 162,8 till 161,3, varav betkostnaden ökat från 166,2 till 166,6 medan övriga kostnader minskat från 157,4 till 154,4, allt i procent av förkrigskostnaden.

Differensen mellan tillverkningskostnaderna och bolagets medelförsäljningspris framgår av följande sammanställning, där siffrorna för förkrigsåret 1938/39 upptagits till 100.

	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44	1944/45
Betkostnad	100	99·6	117·0	148·5	167·3	166·2	166·6
Övriga tillverkningskostnader....	100	108·1	131·5	133·2	159·7	157·4	154·4
Summa tillverkningskostnader	100	103·8	123·8	141·8	164·0	162·3	161·8
Medelförsäljningspris i Sverige....	100	105·8	119·4	132·7	147·2	148·1	147·4
Medelförsäljningspris inkl. export.							148·7

Nämnden har beträffande differensen mellan tillverkningskostnaderna och medelförsäljningspriset anförd.

Försäljningsprisen ha, såsom av sammanställningen framgår, icke följt kostnadsstegringen under de statsreglerade åren utan har differensen mellan dem fortgående ökats, fränsett de två senaste åren, då genom nedgången i tillverkningskostnaderna spänningen mellan kostnadspris och försäljningspris något minskats. Sockerpriset, K5-priset, har däremot bibehållits oförändrat allt sedan senaste stegringen den 13 juli 1942. De mindre förändringar, som medelförsäljningspriset utvisar, äro helt föranledda av växlingen i försäljningarna av de dyrare sockerkvaliteterna. För innevarande år torde spänningen mellan kostnadspris och försäljningspris åter komma att öka på grund av under året ökade betkostnader och sannolikt även ökade löner.

I fråga om nämndens befattning med frågor angående tvister mellan odlare och arbetare om löner samt rörande den s. k. betavgiften har nämnden anförd.

Enligt såväl nu gällande som tidigare kontrakt mellan staten och sockerbolaget har det ålegat varje betodlare att till statens sockernämnd avgiva förbindelse, enligt vilken betodlaren åtog sig dels att erlægga viss lägsta betalning för betornas skötsel och upptagning, dels ock att för täckande av vissa kostnader erlægga en avgift för varje uppmätt hektar av odlarens sockerbetsodling. De genom avgifterna erhållna medlen, vilka genom sockerbolagets försorg skulle innehållas å odlarens betlikvider samt redovisas till sockernämnden, skulle enligt bestämmande av Kungl. Maj:t användas till vissa kostnader, som betodlingen i gemen kunde ha gagn av, såsom kontroll vid betleveranser, försöksverksamhet på sockerbetsodlingens område e. d.

Den för 1944 års betodling ifrågakommande betavgiften blev av Kungl. Maj:t den 4 augusti 1944 fastställd till 4 kronor för varje uppmätt hektar av

varje betodlares odling 1944. Sockerbolaget inlevererade den 23 februari 1945 till sockernämnden avgiftsmedel för år 1944 med tillhoppa 219 904 kronor 4 öre. Den 29 juni 1945 bemyndigade Kungl. Maj:t sockernämnden att till bestridande av utgifter till betodlingens gagn till Sveriges betodlares centralförening utbetala ett belopp av 219 904 kronor 4 öre att av centralföreningen användas enligt följande uppställning.

För centralföreningens egen verksamhet	kronor	88 491:27
För de till centralföreningen anslutna lokalföreningarnas verksamhet	»	131 412:77
	Summa kronor	219 904:04.

Sedan sistnämnda belopp utanordnats återstår ett från tidigare års betavgiftsmedel resterande belopp av 51 kronor 76 öre.

Enligt 3 § i nu gällande kontrakt mellan staten och sockerbolaget åligger det betodlare att förbinda sig att till sockernämnden erlægga en avgift av in- till 4 kronor för varje uppmätt hektar av odlingen. Den 23 augusti 1945 fastställde Kungl. Maj:t betavgiften till sist sagda belopp. Avgifterna ha i vanlig ordning inkasserats av sockerbolaget, som den 21 februari 1946 till sockernämnden inlevererat de influtna avgiftsmedlen 218 346 kronor. Till fördelning innevarande år står härefter tillgängligt ett belopp av 218 397 kronor 76 öre.

Såsom nyss erinrats, åligger det varje betodlare, som önskar erhålla det bestämda betpriset, att i till sockernämnden avgiven förbindelse åtaga sig att för betornas skötsel och upptagning till den lejda arbetskraften utgiva ersättning enligt i förbindelsen närmare angivna grunder. Erhåller betarbetaren icke ersättning enligt berörda bestämmelser, är betodlaren enligt ifrågasvarande förbindelse pliktig att, där han ej inom viss av statens sockernämnd förelagd tid styrker sig ha till betarbetaren betalat vad som felas, efter anmodan av nämnden utgiva ett belopp, motsvarande den felande ersättningen jämte ränta.

Liksom under åren 1941—1944 vidtog sockernämnden till 1945 års betkampanj åtgärder (bland annat annonsering i ett stort antal ortstidningar) för att bland den inom betodlingen sysselsatta lejda arbetskraften sprida ökad kännedom om förefintliga möjligheter att hos nämnden inhämta upplysningar angående den ersättning, som enligt odlarnas förbindelse till nämnden skall utgå för utfört betarbete, ävensom att påkalla nämndens bistånd för utfående av utebliven ersättning för dylikt arbete. Från betarbetarhåll har man också i icke ringa utsträckning begagnat sig av dessa möjligheter. Antalet hos nämnden under året gjorda förfrågningar i ämnet, övervägande flertalet gällande kvantitetstillägg för betupptagning, har uppgått till cirka 600. Under odlingsåret har ett antal tvistefrågor rörande betarbetarlöner hänskjutits till nämnden. Under tiden 1 mars—31 juli 1945 uppgingo tvisterna till ett tiotal och för tiden därefter, d. v. s. huvudsakligen beträffande tiden för arbetet med betornas upptagning 1945, har antalet dylika till nämnden hänskjutna lönetvister varit ett sextiotal. Av ifrågasvarande ärenden har övervägande antalet blivit av nämnden slutligt prövat. Ett mindre antal ärenden är beroende på utredning. Till jämförelse må nämnas, att de senaste åren antalet dylika lönetvister inför nämnden hållit sig mellan sextio och åttio årligen.

Beträffande bidrag till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbetor vid enskilda järnvägar har sockernämnden anfört följande.

Såsom nämnden anmälde i sin berättelse till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet den 15 oktober 1945 över verksamheten under det den 31 juli 1945 tilländalupna verksamhetsåret, hade nämnden till sitt förfogande för statsbidrag till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbeter till 1944 års betkampanj ett belopp av 111 918 kronor, utgörande reservationer å de för budgetåren 1942/43 och 1943/44 anvisade reservationsanslagen av 100 000 kronor respektive 150 000 kronor. Statsbidrag år 1944 beviljades 5 enskilda järnvägsföretag med sammanlagt 97 275 kronor. Till år 1945 återstod alltså ett belopp av 14 643 kronor. Vidare anvisade 1945 års riksdag nytt reservationsanslag av 65 000 kronor för budgetåret 1945/46. Av det till nämndens förfogande sålunda ställda beloppet 79 643 kronor beviljade nämnden 4 enskilda järnvägsföretag genom skrivelser den 28 april 1945 statsbidrag för anläggningar till 1945 års betkampanj med tillhoppa 58 090 kronor. Dessutom hade nämnden genom beslut den 22 november 1944 medgivit Gotlands järnväg uppskov till 1945 års betkampanj med anläggningar och arbeten, till vilka nämnden år 1944 beviljat bidrag med 8 000 kronor. Totala bidragsbeloppet år 1945 uppgick alltså till 66 090 kronor, varav 55 740 kronor till nyanläggningar vid 7 stationer och 10 350 kronor till kompletteringsarbeten vid 10 stationer.

På grund av verkstadskonflikten år 1945 kunde nyanläggningarna vid 3 stationer icke komma till stånd till 1945 års betkampanj, varför nämnden på framställning av vederbörande järnvägsförvaltningar beviljat uppskov med dessa anläggningars färdigställande till 1946 års kampanj. Övriga anläggningar och arbeten ha besiktigats av nämndens kontrollant, före detta distriktschefen E. von Friesen. Slutlig avsyning verkställdes den 24—25 oktober och den 7—8 november 1945, varom redogörelse avgavs till nämnden den 15 februari 1946. Redogörelsen, som utmynnade i ett tillstyrkande av anläggningarnas godkännande, behandlades och godkändes av nämnden vid sammanträde den 14 mars 1946.

För att få kännedom om erfarenheterna rörande betlastningsanordningarna under 1945 års kampanj riktade nämnden i likhet med föregående år en anmodan till vederbörande järnvägar och till Sveriges betodlares centralförening att till nämnden inkomma med yttrande häröver. Av de avgivna yttrandena framgår, att erfarenheterna varit gynnsamma. De 4 under året tillkomna nyanläggningarna utgöras av elevatorer av Hässleholms verkstäders tillverkning, vilka varit i bruk vid statens järnvägar men visat sig otillräckliga och utbytts mot lastningsanordningar med större kapacitet. På de mindre stationer, där dessa elevatorer nu uppsatts, ha de varit fullt tillräckliga och livligt uppskattats av betodlarna.

Den slutliga storleken av de år 1945 beviljade statsbidragen är ännu icke känd, beroende särskilt därpå, att uppskov till år 1946 beviljats för tre av de nämnda år beslutade anläggningarna. Det är emellertid tydligt, att så gott som hela det belopp, 79 643 kronor, som nämnden haft till sitt förfogande, kommer att tagas i anspråk för bidrag till de år 1945 beslutade anläggningarna.

Förslag till avtal med Svenska sockerfabriksaktiebolaget m. m.

Genom beslut den 9 november 1945 uppdrog Kungl. Maj:t åt statens sockernämnd att i samråd med statens livsmedelskommission och statens priskontrollnämnd vidtaga de förberedande åtgärder med avseende å sockerbetsodling och sockertillverkning samt därmed sammanhängande frågor, som

ansågos påkallade för möjliggörande av ett avtal i god tid skulle kunna träffas rörande 1946 års sockerproduktion m. m. Med anledning därav ha förenämnda myndigheter verkställt erforderliga utredningar i ämnet samt förhandlat med Svenska sockerfabriksaktiebolaget och Sveriges betodlars centralförening rörande villkoren för 1946 års sockerproduktion och betodling. I gemensam skrivelse den 6 april 1946 ha *statens livsmedelskommision*, *statens priskontrollnämnd* och *statens sockernämnd* redogjort för det bedrivna arbetet samt vid förhandlingarna erhållna resultat ävensom framlagt vissa förslag rörande sockerproduktionen under år 1946.

Rörande den hittillsvarande statsregleringen och frågan om dess bibehållande har i skrivelsen anförts följande.

Sockerbolagets tillverkning och försäljning av socker och vissa biprodukter samt statens förhållande till denna verksamhet har för de sju verksamhetsåren 1939/40—1945/46 reglerats genom av riksdagen godkända kontrakt mellan staten och bolaget, innehållande bland annat vissa regler rörande täckning av bolagets kostnader för sockrets och vissa biprodukters framställning och försäljning inklusive visst vinstbelopp (kapitalränta) samt en bestämmelse om att bolaget är redovisningsskyldigt för sina inkomster å samma rörelse. De för de tre åren 1943/44—1945/46 gällande kontrakten inneburo bland annat, att bolaget för en serie utgiftsposter (skatter, underhåll, avskrivningar, löner, omkostnader, förbrukningsartiklar, försäkringar m. m. samt kapitalränta — tillsammans benämnda den låsta kostnadsposten) tillerkänts ett fixerat belopp per kilogram råsocker. Däremot ligga sådana på förhand mera svårfixerade poster som betkostnader, bränsleutgifter, emballage m. m. under direkt statsgaranti och -kontroll.

Vid de innevarande är med sockerbolaget förda underhandlingarna — därvid nämnderna liksom föregående år ansett anledning saknas frågå det för sockerindustrin tillämplade reglerings- och prissättningssystemet — har särskilt ingående behandlats den s. k. låsta kostnadsposten. Det belopp, som bolaget fått tillgodoräkna sig för täckande av de i den låsta posten ingående utgifterna, har för ett vart av regleringsåren 1943/44 och 1944/45 fastställts till 17,22 öre per kilogram råsocker, medan beloppet för 1945/46 höjdes till 17,33 öre genom att i den låsta posten inräknades jämväl det merlönebelopp — inemot 300 000 kronor — som bolaget vid avtalsuppgörelsen sommaren 1944 efter lönekonflikten fick vidkännas och vilket bolaget enligt beslut av Kungl. Maj:t tillerkändes rätt att i särskild ordning få täckt. Rörande de beräkningar, som under de olika åren legat till grund för bestämmandet av sagda belopp, 17,22 och 17,33, hänvisas till i ämnet tidigare år lämnade redogörelser (se prop. nr 188/1943 s. 31—33, nr 195/1944 s. 31—32 och nr 245/1945 s. 30—31).

För frågans bedömande i nuvarande läge ha nämnderna och kommissionen, i likhet med vad som skett de tidigare åren, från sockerbolaget införskaffat erforderligt siffermaterial rörande berörda poster, vilket utredningsmaterial efter granskning legat till grund för förhandlingarna. Rörande inbörden av den av bolaget för verksamhetsåret 1946/47 gjorda kalkylen, i vad den avser den s. k. låsta posten, ha nämnderna och kommissionen hänvisat till följande i skrivelsen återgivna tablå, däri till jämförelse även inlagits vissa uppgifter, avseende motsvarande kostnadsposter innevarande och de närmast föregående åren.

	Enligt sockerbolagets bokslut			Enligt sockerbolagets kalkyler januari 1946	
	För 1942/43	För 1943/44	För 1944/45	För 1945/46	För 1946/47
Underhåll.....	4 778 000	7 485 000	5 506 000	5 850 000	5 600 000
Avskrivningar.....	15 540 000	6 981 000	5 926 000	6 500 000	6 300 000
Skatter.....	3 000 000	3 540 000	3 000 000	3 000 000	3 000 000
Till fri disposition.....	300 000	300 000	300 000	300 000	300 000
Avlöningar.....	18 679 000	18 020 000	19 436 000	19 800 000	20 000 000
Pensioner.....	1 250 000	1 231 000	1 203 000	1 200 000	1 200 000
Förbrukningsartiklar.....	2 115 000	2 188 000	2 275 000	2 550 000	2 300 000
Omkostnader.....	2 565 000	2 148 000	2 362 000	2 300 000	2 300 000
Körsel.....	686 000	336 000	356 000	400 000	400 000
Vagnshyra.....	58 000	59 000	65 000	80 000	80 000
Betfrö.....	2 029 000	2 462 000	2 302 000	2 400 000	2 300 000
Försäkringar.....	1 271 000	1 021 000	1 025 000	950 000	900 000
Bolagets kapitalränta.....	4 100 000	4 323 000	4 258 000	4 300 000	4 100 000
Ej fördelat.....	—	—	—	1 501 000	—
Tillhopa	46 371 000	50 094 000	48 014 000	51 131 000	48 780 000
Kvantitet tillverkat råsocker (ton).....	263 983	290 907	278 668	295 046	279 000
Öre per kg råsocker.....	17·56	17·22	17·22	17·33	17·48

Angående förhandlingarna med sockerbolaget om den s. k. låsta posten ha nämnderna och kommissionen anført.

Utfallet av 1945/46 års sockertillverkning beräknas bliva för bolaget mycket gynnsamt, beroende på god betskörd och ovanligt goda avverkningsförhållanden under råsockerkampanjen, vilket lett till att den erhållna råsockerkvantiteten blivit betydligt större än man vid fjolårets förhandlingar räknade med. Till följd av den stora råsockerkvantiteten och att faktorn 17,33 avtalsmässigt är fast, oberoende av råsockermängden, erhåller bolaget — som enligt avtalet å andra sidan har att självt stå risken av och förlusterna vid låg råsockermängd — under det nu löpande kontraktsåret ett bättre ekonomiskt resultat än det som på basis av medelskördsuppskattningar i fjol beräknades. Såsom framgår av tabellen finnes också för året 1945/46 ett belopp av 1 501 000 kronor, som ännu ej fördelats. I detta belopp ingå dock i runt tal 550 000 kronor, motsvarande vad bolaget under året inbesparar i löner till följd av den övergång till skärpt krisraffinering, som bränsleläget nu framtungit, för vilket sistnämnda belopp bolaget jämlikt punkt 3 i de allmänna uttalandena från föregående års förhandlingar (prop. nr 245/1945 s. 51) rätteligen blir redovisningsskyldigt. Bolaget har emellertid mot sagda lönebesparing av 550 000 kronor till följd av den skärpta krisraffineringen velat sätta vissa i fjol icke kända eller beräknade ökade lönekostnader, bland annat cirka 450 000 kronor i fördrade omändringsarbeten m. m. till följd av metallarbetarkonflikten, 250 000 kronor vid uppförande av kampanjehem för råsockerarbetare m. m. Vid slutförhandlingarna om storleken av faktorn för den låsta posten i avtalsförslaget för 1946/47, därvid såsom strax skall meddelas sagda faktor på yrkande av nämnderna sänkts, har på bolagets hemställan nämnderna med hänsyn tagen särskilt till nyss åsyftade motposter ansett sig kunna uppgörelsevis förorda eftergivande av förenämnda redovisning till följd av övergången 1945 till skärpt krisraffinering. Det ännu icke fördelade beloppet torde bolaget, så vitt nu är känt, komma

¹ Härtill skulle för erhållande av rättvisande jämförelse de olika åren emellan läggas 166 000 kronor, som avförts å andra konton än avskrivningskontot.

att använda till bortskrivning av krigsmerkostnader särskilt beträffande lagervärden å under de senaste åren till höga pris anskaffade förbrukningsartiklar, till behövliga moderniseringar i raffinaderierna, till vissa fortsatta nyanläggningar av sociala inrättningar såsom bostadshus åt kampanjarbetare med matsalar o. d.

Vad angår den för året 1946/47 framlagda kalkylen har bolaget framhållit, att de däri angivna posterna beräknats enligt de synpunkter och anvisningar, som nämnderna vid tidigare års granskning ansett böra gälla. I anslutning till vad nämnderna föregående år framhållit, nämligen att en antaglig råsockerkvantitet av 272 000 ton måste anses vara väl låg, har bolaget — som dock framhållit ovissheten om storleken av det kommande årets betskörd och att råsockerkvantiteten såsom exempelvis det dåliga året 1942, då den blev blott 264 000 ton, även kan tänkas komma att bli lägre än det beräknade medeltalet — ansett sig böra i kalkylen för 1946/47 uppräknade den antagliga råsockerkvantiteten till 279 000 ton. Med utgångspunkt från denna myckenhet och efter att vid förhandlingarna närmare ha redogjort för huru totala kostnadssumman, 48 780 000 kronor, och särskilt den däri ingående största posten, avlöningar, framräknats, har bolaget betonat, att ifrågavarande så noggrant som möjligt upprättade kalkyl utvisade, att beloppet för den s. k. låsta posten rätteligen borde för nästkommande år höjas till 17,48. Från nämndernas sida har betonats, att även en råsockerkvantitet av 279 000 ton syntes ligga något i underkant, ävensom att man icke borde tillåta höjning av faktorns nuvarande belopp, därvid jämväl borde beaktas att nuvarande kalkyl i motsats till fjolårets byggde på skärpt krisraffinering. Efter ingående förhandlingar — vilka slutfördes under förra hälften av februari 1946 och alltså före löneförhandlingarna mellan bolaget och dess arbetare — har uppgörelse slutligen ernåtts om sagda multipels bestämmande till ett belopp av 17,15 öre. Därvid har vid förhandlingarna uttryckligen förutsatts och vid kontraktförslaget antecknats, *dels* att bolaget självt, utan vidare anspråk på staten, svarar för de ökade löneutgifter, som till följd av löneförhandlingar kunna uppstå under den tid, som återstår tills kontraktet 1946/47 utlöper, *dels* att de nuvarande kvaliteterna å socker i huvudsak bibehållas oförändrade, d. v. s. att beloppet 17,15 öre hänförs sig till s. k. skärpt krisraffinering, *dels ock*, såsom förut omförmålt, att vidare reglering av det i nu löpande kontrakt bestämda motsvarande beloppet (17,33 öre) icke skall ske av den anledning, att övergång under innevarande kontraktår skett till skärpt krisraffinering. Ytterligare må nämnas, att bolaget vid godtagandet av sagda belopp för den s. k. låsta posten liksom i fjol räknat med att betarealen ej skulle i år minskas i verkligt värd mån och att betodlingen, enligt de senaste årens regler, bleve fri.

I fråga om vissa andra med sockerbolaget avhandlade frågor har i skrivelsen anförts.

Vid förhandlingarna med bolaget har vidare, förutom vissa av de spörsmål, som framförts från betodlarhåll, behandlats från sockerkonsumenthåll på Gotland framförd hemställan om åtgärders vidtagande för nedbringande av sockerpriset å Gotland till med andra platser mera jämbördig nivå. Sålunda avhandlades bland annat en till statens sockernämnd den 14 januari 1946 av högerns jordbruksråd på Gotland gjord framställning om viss fraktreglering härutinnan. Då det höga sockerpriset på Gotland huvudsakligen föranleddes av att fraktsatserna dit voro väsentligt högre än frakterna i kustfart, hade bolaget, sedan handeln på ön sänkt sin marginal, funnit sig böra efter inhämtande av sockernämndens godkännande öka frakt-

bidraget från 22 000 till 46 000 kronor. För åstadkommande av en effektiv sänkning av sockerpriset på ön godkände sockernämnden, i anslutning till de nu förda förhandlingarna, att staden Visby förklaras för cif-ort beträffande bolagets sockerförsäljningar. Genom detta beslut kommer sockret att tillhandahållas grosshandeln på ön till pris, som icke överstiger motsvarande pris i Stockholm.

Vid förhandlingarna med bolaget berördes ock frågan om paketsockrets försäljning brutto för netto i stället för netto. För nämnderna voro kända de yttranden, som i anledning av en anmälan i saken av överståthållarämbetet avgivits av bolaget och statens sockernämnd. I statens sockernämnds yttrande den 21 januari 1946 hade framhållits följande.

»Enligt de avtal, som under en följd av år enligt riksdagens beslut ingåtts mellan staten och sockerbolaget rörande tillverkningen av socker m. m., bestämmas priser och försäljningsvillkor å socker av Kungl. Maj:t, varjämte föreskrives, att sockerbolagets försäljningar av socker skola ske enligt samma grunder, som tidigare tillämpats. Vidare må erinras om den viktiga bestämmelsen i avtalen, att sockerbolaget är gentemot staten redovisningsskyldigt för samtliga vid sockerförsäljningarna erhållna inkomster, medan staten enligt särskilda regler svarar för täckning av bolagets utgifter och betornas inköp och sockrets tillverkning och försäljning.

Bolagets försäljningssätt »brutto för netto» har tillämpats långt innan ifrågavarande avtal och jämväl innan de under perioden 1932—1939 förekommande statsavtalen om socker- och betprisens reglering tillkommo. Med hänsyn härtill och då det, såsom nyss nämnts, i avtalen mellan staten och bolaget överenskommits, att förut tillämpade försäljningsgrunder skola gälla även under avtalstiden, kan försäljningen av paketsocker »brutto för netto» icke anses strida mot gällande avtal. Ur synpunkten av sagda avtal är vidare att märka, att sockerbolaget under avtalstiden icke på något sätt har fått eller kan få draga någon ekonomisk fördel av detta system, ty varje belopp, som inflyter vid sockerförsäljningen, ingår i den redovisning, som ligger till grund för bestämmandet av sockerpriset och, om detta ej täcker bolagets kostnader, för fixerandet av de statsanslag, som under senaste år anvisats för infriandet av statens garanti gentemot bolaget.

Om det nu sagda alltså ådagalägger, att det tillämpade försäljningssättet icke står i strid med gällande avtal, vars tillämpning kontrolleras av sockernämnden, eller på något sätt medfört ekonomiska fördelar, som stannat å bolaget, så innebär detta icke, att statens sockernämnd är anhängare av sagda försäljningssätt: tvärtom har sockernämnden vid upprepade tillfällen med sockerbolagets ledning diskuterat frågan om en ändring härutinnan samt, under framhållande av det lämpliga i att övergå till nettoförsäljning, låtit bolaget verkställa utredningar om kostnaderna och sättet för övergång till nettoförsäljning. Såsom meddelades i propositionen nr 195 till 1944 års riksdag (s. 17 raderna 6—9) hade nämnden låtit undersöka de ekonomiska konsekvenserna av försäljning netto i stället för brutto för netto, och meddelades, att frågan vore föremål för överväganden mellan nämnden och bolaget. Då nämnden under hösten 1945 ånyo upptog denna fråga till överläggning med sockerbolaget, förklarade sig bolagets ledning villig att på så sätt övergå till nettoförsäljning, att å paketsockrets emballage skulle angivas *nettovikten* i gram av den sockermängd, som ett paket med bruttovikten 1 kilogram innehöle. Huruvida man bör stanna vid denna anordning eller, även om kostnaderna för den statliga regleringen härigenom komma att stiga, övergå till sådant paketemballage, där nettovikten socker ökas till 1 kilogram, torde bliva föremål för behandling vid de förhandlingar om nytt sockeravtal, vilka enligt Kungl. Maj:ts beslut den 9 november 1945

i dagarna inledas mellan å ena sidan statens sockernämnd i samråd med Eder och statens priskontrollnämnd samt å andra sidan sockerbolaget.»

Vid frågans avhandlande i samband med nu åsyftade förhandlingar om nytt kontrakt mellan staten och sockerbolaget framhölls från bolagets sida i huvudsak följande. Å paketen angåves, att försäljningen skedde brutto för netto. Konsumenterna hade möjlighet att köpa socker i lös vikt. En omläggning av paketförsäljningen till ren nettoförsäljning skulle stegra sockerpriset med 2 öre per kilogram, varjämte tillkomme betydande kostnader för omställning av paketeringsmaskinerna. Om å paketen — såsom bolaget förklarar sig ämna göra — tydligt angåves nettovikten och att försäljningen skedde brutto för netto, hade allmänheten fritt och öppet val att köpa socker i paket eller i lös vikt. Från nämndernas sida uttalades vid förhandlingarna, att under förutsättning av dylikt angivande å paketen, något ytterligare ej nu borde ske i denna angelägenhet, därvid särskilt beaktades, att en höjning av priset å paketen icke kunde vara lämplig.

I anslutning till de förda förhandlingarna har av nämnderna och kommissionen utarbetats ett förslag till kontrakt mellan svenska staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen under tiden 1 augusti 1946—31 juli 1947 med därvid fogade allmänna uttalanden från förhandlingarna. Förslaget torde såsom *bilaga 1* få fogas vid detta protokoll.

Nämnderna och kommissionen ha vidare anfört, att bolaget förklarar sig villigt att ingå avtal enligt nämnda förslag, därvid dock förutsatts att även frågan om betpriset och betodlingsvillkoren bleve löst på ett sådant sätt som kunde antagas medföra betodling i normal omfattning. Därest betodlingsfrågan vunne lösning, syntes kontraktet böra för godkännande underställas riksdagens prövning och av riksdagen böra utverkas förlängning av nu gällande införselmonopol å socker, förslagsvis till den 31 januari 1948.

Beträffande förhandlingarna med Sveriges betodlares centralförening om sockerbetspriset och övriga odlingsvillkor har i skrivelsen anförts.

Grundpriset för 100 kilogram betor med 16 procents sockerhalt, som under de tre åren 1942—1944 varit 4 kronor 50 öre, höjdes för 1945 till 4 kronor 65 öre, varjämte odlarna i Öster- och Västergötland samt på Gotland och Öland sistnämnda år tillerkändes ett arealtillägg av 10 kronor per påbörjat halvt hektar, dock att arealtillägget begränsades till 5 kronor för odlingar, ej överstigande ett kvarts hektar. Till nyssnämnda grundpris har enligt gängse regler kommit tillägg för sockerhalt över 16 procent

Vid årets förhandlingar har prisfrågan från odlarnas sida länge hållits svävande i avvaktan på uppnående av uppgörelse beträffande lönerna för arbetet med betornas skötsel och upptagning. Odlarna ha under förhandlingarnas tidigare skede icke preciserat sitt krav i prisfrågan, utan allenast gjort gällande, att den väntade höjningen i berörda arbetskostnader borde kompenseras med höjning av betpriset, därvid de likväl medgivit, att påvisbar nedgång i andra produktionskostnader finge verka i motsatt riktning. Från nämndernas sida har vid förhandlingarna intagits den ståndpunkten, att höjning i betpriset vore utesluten. Den stora uppgörelsen om jordbrukspriserna mellan regeringen och jordbrukets riksorganisationer inrymmer regler, i vad mån och på vad sätt jordbrukets ökade löneutgifter, däri inräknade kostnadsstegringar för specialodlingar, skola läckas genom höjningar av priser å jordbrukets produkter eller sänkning av priser å jordbrukets

förnödenheter. Därvid har förutsatts, att höjningen regelmässigt skall läggas å produkter, som äro av väsentlig betydelse för flertalet jordbrukare. Kompensationen för löneökningarna, utslagna på jordbruket såsom en samlad enhet, kommer alltså enligt jordbruksuppställningen att läggas å andra produkter än sockerbetor, främst å mjölk och andra animalier. Redan av denna anledning möter det hinder att med återopande av lönestegringar höja betpriset. Skulle så ske, måste detta medföra antingen att andra jordbruksprodukter vid tillämpningen av jordbruksuppställningen finge vidkännas en mot betprishöjningen svarande inkomstförsämring eller att en viss del av löneökningen bleve kompenserad två gånger. Men utöver detta skäl ha nämnderna vid förhandlingarna framhållit för betodlarna, att vid betodlingen finnas utgiftsposter, som beträffande årets betodling förete nedgång i förhållande till fjolårets, och gäller detta framför allt kostnaderna för gödselmedel och drivmedel (särskilt till följd av övergång från gengas till brännolja) men även utgifterna för räntor. Ytterligare är att märka, att de verkställda produktionskostnadsberäkningarna visa hän på, att de under de senaste åren gällande betpriserna väl täckt produktionskostnaderna, inklusive kapitalränta, och berett odlarna ett gott vinstresultat, där odlingen bedrivits under normala odlingsbetingelser. Om alltså starka skäl tala mot varje höjning av betpriset, ha nämnderna, i syfte att ernå uppgörelse och få en för folkförsörjningen erforderlig odling säkerställd, ansett sig ej heller böra förorda någon sänkning av betpriset. Då nämnderna vid förhandlingarna alltså erbjudit odlarnas representanter ett oförändrat betpris och jämväl i huvudsak oförändrade villkor i övrigt, ha nämnderna starkt understrukit, att odlarna måste utgå från att höjning i detta fallet ej kan tillstyrkas eller ifrågakomma.

Enär odlarnas delegerade, med hänsyn bland annat till att förhandlingarna om ackordslönerna för skötseln och upptagningen dragit ut på tiden, ej velat åtaga sig att för betodlarföreningens beslutande stämma tillstyrka en uppgörelse på basis av oförändrat betpris, ha nämnderna måst uppskjuta förhandlingarnas slutförande. Då dessa ånyo upptogos den 1 april, sedan uppgörelse några dagar tidigare träffats rörande ackordslönerna vid betodlingen, ha betodlarnas förhandlingsdelegerade vidhållit sitt krav att på grund av berörda kostnadsstegring erhålla kompensation härför i form av höjt betpris eller eventuellt i motsvarande mån sänkt pris å konstgödsel e. d. Odlarna ha angivit, att följande fördyrade produktionskostnader per deciton betor uppstode, nämligen till följd av höjning i ackordslönerna 9,6 öre, på grund av den nytillkomna skyldigheten att utgiva semesterersättning till ackordarbetarna 6,2 öre samt till följd av höjningen enligt allmänna lantarbetaravtalet 7,5 öre eller tillhopa cirka 23 öre. Å andra sidan ha odlarna ej velat bestrida, att visst förbilligande skett i avseende å kostnader för konstgödsel och räntor och möjligen även traktorkostnader, vilket förbilligande av odlarna uppskattats till cirka 4 öre per deciton betor. Ehuru nettofördyringen enligt odlarnas beräkning alltså skulle utgöra 19 öre, ha de, under medgivande att de själva kunde i någon mån bära höjningen av timlönerna, fixerat sitt krav i betprisfrågan till en höjning med 15 öre i betpriset. Odlarna ha alltså i förhandlingarnas sista skede hemställt, att grundpriset för 100 kilogram sextonprocentiga betor måtte för 1946 års odling fastställas till 4 kronor 80 öre.

Från statsdelegerades sida har fortfarande bestämt hävdats, att höjning av betpriset icke kan anses motiverat. De av delegerade förut angivna skälen däremot äro alltså för handen, främst att den allmänna jordbruksuppställningen redan givit jordbruket den kompensation för lönestegringar, som vid sagda uppgörelse avtalats mellan regeringen och jordbrukets samlade förhandlingsdelegation.

De villkor i avseende å 1946 års betodling, som nämnderna och kommissionen förordat, framgå av följande vid förenämnda sammanträde den 1 april 1946 framlagda förslag i ämnet.

1. Grundpriset för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt bibehålles vid 4 kronor 65 öre. Dessutom erhålla de odlare, som 1946 teckna kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabrik, ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor, dock att för odling, som ej överstiger en kvarts hektar, arealtillägget skall utgå med allenast 5 kronor.

2. Prisbestämmelserna å sockerbetor i övrigt behållas oförändrade från 1945.

3. Det förutsättes, att vad som närmast föregående år överenskoms och uttalades om betarealen och teckningsrätten för en var odlare behålles oförändrat för 1946. Alltså lämnas odlingen i princip så tillvida fri, att en var odlare får själv bestämma den areal han 1946 vill teckna, men därjämte skall särskilt iakttagas, att odlingen i Västergötland och Östergötland ävensom de åren 1944—1946 nytillkommande odlingarna samt odlingar, där teckningen 1946 ej överstiger 2 hektar, lämnas helt fri, medan sammanlagda teckningen 1946 från andra odlare än nyss nämnda ej får överstiga den areal som sistnämnda grupp odlare sammanlagt odlat 1942. Vad betodlarföreningens styrelse den 1 mars 1944 uttalat mot propaganda för arealminskning och för uppnående av 1942 års areal skall gälla även beträffande teckningen 1946.

4. Här ej särskilt nämnda bestämmelser i gällande betodlingskontrakt behållas jämväl för 1946 under iakttagande tillika av vad som överenskommits vid de direkt mellan betodlarföreningen och sockerbolaget förda förhandlingarna.

5. Beträffande melasstilldelningen förordas bibehållande av vad som i allmänhet hittills gällt, d. v. s. att betodlare tilldelas två fat om cirka 250 kilogram vardera per hektar odlade sockerbetor med enkel rabatt eller, om tillgången ej medgiver detta, ett fat med dubbel rabatt (d. v. s. med nedsättning med 7 öre per kilogram beträffande före den 1 december uttagen kvantitet och med 5 öre per kilogram för därefter uttagen melass).

6. Beträffande tilldelningen av kvävegödselmedel antecknas, att enligt vad livsmedelskommissionens meddelat komma betodlarna att 1946 tilldelas 400 kilogram chilesalpeter och kalksalpeter, därav 300 kilogram chilesalpeter per hektar.

7. Den av betodlarna framförda frågan om visst företräde vid inköp av bilvagnsdäck behandlades vid förhandlingarna, och återopas vad därvid meddelades från industrikommissionens representant, nämligen att kommissionen hoppades kunna liksom i fjol tillhandahålla centralföreningarna däck och även innerringar för erforderlig fördelning bland föreningarnas medlemmar.

8. Beträffade frågan om rätt att köra traktortåg antecknades, att då smörjoljeransoneringen numera vore upphävd, erfordrades ej åtgärder från statsdelegerades sida i denna sak.

9. Betodlarnas önskemål om bibehållande för 1946 av vad hittills gällt om visst statsbidrag till kockahushåll för betarbetare samt reseersättning för dylika arbetare torde, enligt vad som inhämtades från statens arbetsmarknads-kommission, bliva tillgodosedda.

10. Liksom skett åren 1943—1945 vilja statsdelegerade förorda, att någon fraktfördyring icke heller 1946 kommer till stånd för betor och betmassa, vare sig vid statens eller enskilda järnvägar. I övrigt hänvisas till den redogörelse i fraktfrågan, som vid förhandlingarna lämnades av f. distriktschefen

von Friesen. varav bland annat framgick, att järnvägsstyrelsen i skrivelse den 12 november 1945 förklarar, att fraktökning för sockerbetor och betmassa icke planerades vid statsbanorna för instundande kampanj.

11. Beträffande den av betodlarna framförda frågan om reglerade frakter för bettransporter å bilar i Västergötland antecknades, att sockerbolaget ställt i utsikt att ordna denna angelägenhet på ett för odlarna lämpligt sätt. Likaså hade bolaget uttalat, att höjning av frakter för betor och betmassa, där transporten genom bolagets försorg skedde per bil eller båt, ej skulle vidtagas för nästa kampanj.

12. Beträffande betodlarnas yrkande om statsanslag till inrättande jämväl under 1946 av betlastningsanordningar vid järnvägar förordade statsdelegerade att statsmakterna, i huvudsaklig överensstämmelse med järnvägsstyrelsens förslag med det tillägget, att ett nockspel anordnas även vid Ystads station, härför medgiva disponerande av ett belopp av 328 800 kronor.

13. Det påpekas, att en uppgörelse i flertalet av förestående punkter givetvis liksom tidigare är beroende på att överenskommelsen gillas av Kungl. Maj:t och riksdagen.

14. Det i detta förslag (vilket är ett sammanhängande helt) angivna betpriset är statsdelegerades sista bud, och delegerade kunna icke förordade något högre betpris i ena eller andra formen än det nu angivna. Delegerade vädja därför till betodlarföreningen att antaga förevarande förslag.

I skrivelsen ha nämnderna och kommissionen ytterligare anfört.

Vid extra föreningsstämma den 5 april 1946 har Sveriges betodlares centralförening behandlat nämndernas och kommissionens förslag, därvid stämman — enligt ingånget telegrafiskt meddelande — enhälligt beslutat avslå förslaget samt förklarar, att till följd härav odling på dessa villkor enligt föreningens stadgar vore förbjuden. Emellertid har stämman tillika enhälligt förklarar sig kunna godkänna odling till ett pris av 4 kronor 80 öre per deciton betor med 16 procent sockerhalt och på villkor i övrigt enligt nyssberörda förslag.

Då betodlarföreningen alltså förkastat det av nämnderna och kommissionen framlagda budet i prisfrågan, återstår för nämnderna och kommissionen intet annat än att — under konstaterande av att förhandlingarna med betodlarföreningen alltså icke lett till uppgörelse — anmäla frågans läge för Kungl. Maj:t.

Anslag för infriande av statens garanti till Svenska sockerfabriksaktiebolaget.

Som förut framhållits är Svenska sockerfabriksaktiebolaget enligt avtal med svenska staten tillförsäkrat ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att vid inköp av sockerbetor och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser. I avtalet stadgas tillika, att bolaget gentemot staten är redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkningen och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställningen erhållna biprodukter. Å andra sidan har staten enligt avtalet åtagit sig att, med viss inskränkning, svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Därest vid avtalstidens utgång skulle kvarstå något under statens garanti ingående kostnadsbelopp,

varför täckning ej under avtalstiden av bolaget erhållits, skall staten — om annan uppgörelse ej träffas — till bolaget omedelbart vid avtalets utgång utgiva vad sålunda återstår.

I skrivelser den 10 augusti 1945 och den 14 mars 1946 har *statens sockernämnd* anmält, att därest någon ändring icke skedde i sockerpriset vissa belopp syntes erforderliga för infriande av statens garanti till Svenska sockerfabriksaktiebolaget för verksamhetsåret den 1 augusti 1945—31 juli 1946. I skrivelsen den 14 mars 1946 har detta belopp upptagits till 22 000 000 kronor. Nämnden har i sistberörda skrivelse anfört i huvudsak följande.

Vid införandet enligt beslut av 1940 års riksdag av gällande system för reglering av pris och kostnader för sockertillverkningen förutsattes, att priserna å socker och sirap borde i princip så avvägas under avtalstiden, att täckning därigenom erhöles för de kostnadsbelopp som staten i enlighet med gällande avtal med bolaget garanterade. Skulle vid avtalstidens utgång kvarstå något under statens garanti ingående kostnadsbelopp, varför täckning ej under avtalstiden av bolaget erhållits, och träffades ej mellan staten och bolaget särskild uppgörelse om beloppets täckning, hade staten att till bolaget särskild uppgörelse om beloppets utgång utgiva, vad sålunda återstode.

Denna princip tillämpades visserligen de två första kontraktsåren, men sedan den 13 juli 1942, då sockerpriset senast höjdes, ha priserna på socker och sirap varit oförändrade, oaktat betpriset sedan dess ökats och även flertalet övriga tillverkningskostnader, framförallt bränslet, förete stegringar. Kungl. Maj:t har emellertid låtit anstå med erforderliga prisförhöjningar å socker och sirap, givetvis i syfte att förhindra den fördyring av livsmedelskostnaderna, som förhöjda pris å dessa produkter skulle innebära. Nämnden har därför de senare åren inskränkt sig till att årligen hos Kungl. Maj:t anmäla den av angivna orsaker föreliggande bristen samt hemställa om anvisande av erforderliga anslag för bristens täckande jämlikt avtalets bestämmelser.

Sålunda hemställde sockernämnden i skrivelser till Kungl. Maj:t den 3 december 1942, den 1 mars 1944 och den 14 mars 1945, att därest höjning ej vidtoges i gällande sockerpris, särskilda anslag måtte anvisas för infriandet av statens garanti till sockerbolaget. Anslaget för avtalsåret 1942/43 beräknades av nämnden approximativt till 19 500 000 kronor, för året 1943/44 till 25 000 000 kronor och för året 1944/45 till 22 000 000 kronor. På grundval av dessa nämndens beräkningar föreslog Kungl. Maj:t 1943, 1944 och 1945 års riksdagar att till kostnader i samband med sockerregleringen å tilläggsstat för respektive budgetår 1942/43—1944/45 måtte anvisas reservationsanslag å nyssnämnda belopp, vilka propositioner även biföllos av riksdagen. Nämnden har i samtliga sina nämnda skrivelser rörande anslag framhållit, att de beräknade underskotten vore approximativa och att vid tidpunkten för skrivelsernas avlatande ej med säkerhet kunde angivas, huru utgifter och inkomster komme att gestalta sig under räkenskapsåren i fråga, eftersom dessa utginge först sex å sju månader efter tidpunkten för avgivandet av nämndens respektive skrivelser och utfallet av hela tillverkningsprocessen vore avhängigt av så ovissa faktorer som väderleksförhållanden, bränsleimport m. m. Det visade sig också, att det ekonomiska resultatet av 1942/43 års sockertillverkning på grund av väsentligt försämrat areal- och råsockerutbyte i verkligheten blev cirka 2 000 000 kronor sämre än nämnden tidigare beräknat, varför sockerbolagets bokslut detta år kom att utvisa en fordran på statsregleringen å nu nämnda belopp. För verksamhetsåren 1943/44 och 1944/45 blev förhållandet det motsatta, och utvisade socker-

bolagets bokslut för dessa år, sedan statens garanti infriats i enlighet med nämndens förslag, en statsregleringens fordran å sockerbolaget å respektive 1 792 072 kronor 14 öre och 4 866 787 kronor 65 öre. Beträffande det senare året, 1944/45, föranleddes överskottet till största delen av den starkt ökade inhemska raffinadförsäljningen ävensom av den under årets senare del verkställda betydande exporten till Finland och Norge.

För det nu löpande avtalsåret, alltså tiden 1 augusti 1945—31 juli 1946, har nämnden redan i skrivelse den 10 augusti 1945 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte för kostnader i samband med sockerregleringen för budgetåret 1945/46 beräkna och av riksdagen äska ett belopp av 20 000 000 kronor, beloppet baserat på bokslutskalkylen den 31 juli 1945. Nämnden underströk liksom tidigare år, att innan resultatet av bet- och råsockerkampanjen hösten och förvintern 1945 med någon större grad av säkerhet kunde bedömas det erforderliga anslagsbeloppet kunde beräknas endast ytterst approximativt. Sedan dess har nu råsockerkampanjen avslutats och bokslut upprättats för verksamhetsårets fem första månader. Den härpå baserade kalkylen utvisar, att tillverkningskostnaderna ungefärligen motsvara de i nämndens skrivelse den 10 augusti 1945 beräknade men att inkomsterna minskats bland annat därigenom att man tills vidare ej ansett sig böra räkna med fortvaron innevarande år av den 1944/45 förefintliga exporten till Finland och Norge. Då råsockerproduktionen blev större än beräknat samt salu- och lagerpriserna understigit tillverkningskostnaderna, ökas givetvis statens ersättningsbelopp. Såvitt nu kan bedömas, torde underskottet för verksamhetsåret 1945/46 sannolikt komma att uppgå till cirka 28 600 000 kronor. Då emellertid å statsregleringens konto hos sockerbolaget vid årets början inbalanserats en statens fordran hos bolaget å cirka 4 900 000 kronor och ett överskott förefinnes å den enligt särskilt avtal bedrivna sockerimporten från Danmark å cirka 1 700 000 kronor, skulle, om jämväl sist angivna belopp får tagas i anspråk, det erforderliga statsanslaget för verksamhetsåret 1945/46 kunna begränsas till i runt tal 22 000 000 kronor.

Anordningar för lastning och lossning av sockerbeter.

I syfte att underlätta järnvägstransporter av sockerbeter ha sedan år 1940 särskilda åtgärder vidtagits genom byggande vid olika järnvägsstationer inom betdistrikten av arbetsbesparande anordningar för lastning och lossning av betor. För ändamålet ha anvisats *dels* till Bidrag till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbeter tillhoppa 1 250 000 kronor, *dels* till Anordningar för lastning och lossning av sockerbeter vid statens järnvägar sammanlagt 4 515 000 kronor, *dels ock* till Lån till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbeter 400 000 kronor. Från statens järnvägars dispositionsanslag ha dessutom tagits i anspråk 495 000 kronor för dylika anordningar vid statens järnvägar. Kungl. Maj:t har den 21 juni 1940 utfärdat kungörelse (nr 547) angående bidrag och lån av statsmedel till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbeter, vilken kungörelse ändrats genom kungörelsen nr 199/1943.

I skrivelse den 27 september 1945 har *Sveriges betodlares centralförening* — under framhållande av den avgörande betydelse tillfredsställande lastningsanordningar numera hade för en rationellt bedriven sockerbetsodling — hemställt, att vissa lastnings- och lossningsanordningar för sockerbeter måtte komma till stånd inom III distriktet vid statens järnvägar.

Över denna skrivelse ha yttranden avgivits av statskontoret, järnvägsstyrelsen, statens arbetsmarknadskommission, statens industrikommission och statens sockernämnd.

Järnvägsstyrelsen har framhållit, att vederbörande distriktschef låtit verkställa utredning om kostnaderna för de av föreningen önskade nya eller förbättrade belastningsanordningarna. Genomförandet av dessa arbeten skulle medföra en kostnad av 427 100 kronor. Härmed avsåges följande arbeten.

Nyanläggningar.

Anskaffning av mekanisk belastningsapparat inklusive därav betingad komplettering av spårsystemet samt anordnande av massaplan och tillfartsvägar vid stationerna Näsbyholm, Vollsjö, Harlösa och Hunneberga för en kostnad av	kronor 198 600
--	----------------

Utbyten.

Utbyte av befintliga lastningsapparater med därav följande kompletteringsarbeten vid stationerna Ystad, Tomelilla, Skytts Tommarp, Kungstorp och Spannarp för en kostnad av	» 190 500
---	-----------

Kompletteringar.

Uppsättning av 10 elektriska nockspel för framspelning av vagnar för en kostnad av	» 38 000
--	----------

Summa kronor 427 100.

Järnvägsstyrelsen har vidare framhållit, att distriktschefen, enär flertalet av de upptagna stationerna hade avsevärt mindre betutlastning än de stationer som tidigare försetts med ifrågavarande lastningsapparater, ansett att lastningsanordningarna borde erhålla ett enklare utförande än centralförningen önskat, varigenom kostnaderna kunde nedbringas till 345 000 kronor, varav ett belopp av 20 000 kronor funnes disponibelt. Därvid hade distriktschefen icke räknat med utbyte av befintlig lastningsapparat vid stationen i Ystad, enär därvarande lastningsapparat vore belägen å Svenska sockerfabriksaktiebolaget tillhörig mark, som bolaget enligt uppgift skulle försälja till Ystads stad för genomförande av fastställd stadsplan, varvid en flyttning av belastningen måste ske.

Under återopande av vad styrelsen vid tidigare tillfällen anfört i anledning av liknande framställningar från föreningen har styrelsen avstyrkt, att i anläggningar av ifrågavarande art nedlades ytterligare medel utan att motsvarande anslag anvisades å driftbudgeten för avskrivning av denna kapitalinvestering, enär i annat fall medlen i fråga komme att öka det statens järnvägars kapital, som vid taxesättningen beräknades förräntat av trafikinkomster. Trots tidigare påpekanden hade betodlarna ännu icke funnit anledning att i någon form utfästa sig att såsom motprestation till den högst betydande ekonomiska hjälp till kostnaderna för bettransporterna, som staten under senare år lämnat, anlita järnvägarna i största möjliga utsträckning för sina bettransporter.

För det fall att statsmakterna det oaktat ansåge sig böra tillmötesgå föreningens framställning helt eller delvis vore styrelsen givetvis beredd att låta utföra de avsedda anordningarna i behörig tid till 1946 års betkampanj förutsatt att licens erhöles för erforderliga material- och maskinleveranser samt tillstånd medgäves till anställning av behövlig arbetskraft och beslut om medelsanvisning för arbetenas utförande förelåge i början av år 1946.

Statskontoret har uttalat, att de huvudsakligen folkhushållningspolitiska skäl, som kunnat motivera att staten helt bekostat utförandet av ifrågavarande anordningar, numera sedan landets försörjningsläge avsevärt förbättrats icke syntes kunna göras gällande med på långt när samma styrka som tidigare. Såvitt statskontoret hade sig bekant saknades alltjämt garantier för att järnvägarna även sedan fullt normala förhållanden inom kommunikationsväsendet inträtt skulle komma att anlitas för bettransporter i större omfattning. Därest ytterligare anordningar för lastning och lossning av betor skulle anses behövliga, borde kostnaderna därför fördelas mellan staten, föreningen och eventuellt sockerbolaget, förslagsvis på så sätt att statsbidraget begränsades till högst hälften av kostnaderna.

Statens arbetsmarknadskommision har förklarat, att kommissionen, ur de synpunkter kommissionen hade att beakta, funnit sig böra tillstyrka framställningen under villkor, att vid arbetena sysselsattes allenast de arbetstygare, som vederbörande länsarbetsnämnd bestämde sedan nämnden funnit dem icke lämpligen böra sysselsättas i annan verksamhet i trakten eller anvisas arbete i annan del av landet. Det borde vidare ankomma på länsarbetsnämnden att med hänsyn till förhållandena å arbetsmarknaden besluta om tid för påbörjandet av företagen samt, i den mån nämnden funne det erforderligt, om avbrott i arbetena.

Statens industrikommision har uttalat att kommissionen, ur de synpunkter den hade att beakta, icke hade något att erinra mot bifall till framställningen, eftersom en relativt ringa kvantitet järn erfordrades för ifrågavarande anordningar och en beräknad import av handelsjärn under år 1946 väntades medföra en förbättring av försörjningsläget i fråga om järn och stål.

Statens sockernämnd har i ett den 15 oktober 1945 avgivet yttrande erinrat om att nämnden i yttrande över framställning av föreningen om anslag år 1945 till lastningsanordningar uttalat, att nämnden ställde sig mycket tveksam huruvida det kunde anses ekonomiskt försvarbart att för ändamålet av allmänna medel nedlägga så stora kostnader, som av föreningen då föreslagits, samt att det kunde ifrågasättas om icke i fortsättningen odlarna borde medverka med en något ökad del av kostnaderna och statens järnvägar själva bestrida den återstående delen. Nämnden har förklarat sig i princip vidhålla denna ståndpunkt. Liksom föregående år borde emellertid frågan om medel för ifrågavarande ändamål prövas i samband med de förhandlingar med betodlarna, som komme att upptagas rörande villkoren för betodling under år 1946.

Såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår, ha sockernämnden, priskontrollnämnden och livsmedelskommissionen i sitt den 1 april 1946 framlagda förslag om villkoren för 1946 års betodling tillstyrkt anslag för ifrågasvarande ändamål med 328 800 kronor.

Departementschefen.

Under en följd av år ha statsmakterna genom avtal med såväl sockerindustrien som betodlarna reglerat sockernäringen i landet. Huvudprincipen för regleringen har varit, att staten enligt vissa bestämmelser tillförsäkrat Svenska sockerfabriksaktiebolaget ensamrätt till import av socker mot det att bolaget åtagit sig att inbjuda till teckning av kontrakt om sockerbetsodling i enlighet med av staten godkända grunder samt att bolaget förbundit sig att ej låta odlare ingå betodlingskontrakt med det bestämda betpriset med mindre odlaren avlämnat förbindelse angående betarbetarlönerna. Sedan fem år tillbaka garanterar staten därjämte bolaget täckning av vissa med sockertillverkningen förbundna kostnader, mot det att bolaget är redovisningsskyldigt för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. I huvudsak synas även för nästa tillverkningsår samma principer som hittills tillämpats böra gälla för sockernäringens reglering. Ett avtal mellan staten och sockerbolaget rörande sockerproduktionen bör alltså även i år genomföras.

Vid förhandlingar mellan representanter för regeringen och för Sveriges betodlares centralförening har enighet uppnåtts rörande villkoren för sockerbetsodlingen under år 1946. Dessa villkor ha sedermera godkänts vid extra föreningsstämma den 16 april 1946. Enligt villkoren för 1946 års odling skall grundpriset bli detsamma som för 1945 års odling eller 4 kronor 65 öre för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt. Dessutom skall till odlare, som år 1946 tecknar kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabrik, utgå ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor. För odling, som ej överstiger ett kvarts hektar, skall arealtillägget dock utgå med allenast 5 kronor. Reglering av priset efter sockerhalt skall ske enligt tidigare tillämpade grunder. Liksom under åren 1944 och 1945 skola betodlarna tilldelas två fat melass om cirka 250 kilogram per hektar odlade sockerbetor eller, om tillgången ej medgiver detta, ett fat melass per hektar. Den betodlarna tidigare medgivna rabatten å melass skall ökas med 2 öre per kilogram vid tilldelning av två fat och med 4 öre per kilogram, om endast ett fat kan tillhandahållas. Tilldelningen av kvävegödselmedel till betodlarna skall fastställas till 400 kilogram chilesalpeter och kalksalpeter, därav 300 kilogram chilesalpeter, per hektar. Priset till betodlarna å denna kvantitet chilesalpeter skall reduceras med 4 kronor per 100 kilogram eller till 19 kronor. I övrigt skola gälla det av statens sockernämnd, statens priskontrollnämnd och statens livsmedelskommission framlagda förslaget och, där intet särskilt om-

nämnts, jämväl vad förra året tillämpades. De sålunda upptagna villkoren rörande betodlingen synas böra godtagas. Emellertid torde det numera med hänsyn till läget på arbetsmarknaden icke vara erforderligt att betodlarna i och för erhållande av angivna betpris göra någon utfästelse rörande betarbetarlönerna.

Liksom tidigare synes böra uttagas en betodlaravgift, som bör fastställas till oförändrat 4 kronor för varje uppmätt hektar av odlarnas sockerbetsodling. Avgiften torde böra användas för i huvudsak samma ändamål som för närvarande.

Härefter torde jag få till behandling upptaga frågan om nytt avtal mellan staten och sockerbolaget. Enligt det gällande avtalet omfattar statens kostnadsgaranti ej avskrivningar, underhåll, skatter, visst mindre belopp till bolagsstyrelsens fria disposition, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, körsel, vagnshyra, betfrö, försäkringar samt förräntning av bolagets eget kapital (vinst), utan bolaget får för täckande av dessa poster tillgodoräkna sig ett belopp av 17,33 öre per kilogram tillverkat råsocker. I myndigheternas skrivelse har föreslagits att den s. k. låsta kostnadsposten skulle sänkas med 0,18 öre till 17,15 öre. Vad myndigheterna sålunda föreslagit har godtagits av bolaget. Därvid har förutsatts, att bolaget självt, utan vidare anspråk på staten, skall svara för de ökade löneutgifter, som till följd av löneförhandlingar kunna uppstå under tiden tills kontraktet 1946/47 utlöper, att de nuvarande kvaliteterna å socker i huvudsak skola bibehållas oförändrade, d. v. s. att beloppet 17,15 öre hänför sig till s. k. skärpt krisraffinering, samt att vidare reglering av det i nu löpande kontrakt bestämda motsvarande beloppet (17,33 öre) icke skall ske av den anledning, att övergång under innevarande kontraktsår skett till skärpt krisraffinering. Även jag finner mig kunna tillstyrka att den låsta kostnadsposten bestämmes till 17,15 öre.

I anslutning till det anförda har utarbetats ett förslag till kontrakt mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. under tiden den 1 augusti 1946—31 juli 1947 med därtill fogade allmänna uttalanden från förhandlingarna (*bilaga 1*). Förslaget ansluter sig i det väsentliga till nu gällande kontrakt, dock har, i anslutning till vad jag förut anfört, den ändringen vidtagits att bolaget icke vidare skall vara skyldigt att avfordra betodlare förbindelse angående betarbetarlönerna under år 1946. I övrigt tillåter jag mig hänvisa till kontraktsförslagets lydelse, som ej synes tarva ytterligare motivering.

Det nu ifrågasatta avtalet synes lämpligen i huvudsak böra gälla under tiden den 1 augusti 1946—31 juli 1947. Såsom framgår av avtalets innehåll komma emellertid vissa av bestämmelserna även att få giltighet efter sistnämnda tid.

Grunderna för avtalet böra underställas riksdagen. Med hänsyn till rådande ovisa förhållanden kan den situationen möjligen inträffa, att under avtalstiden vissa ändringar i de avtalade bestämmelserna kunna bli nödvändiga. Jag förutsätter, att den omständigheten att avtalsgrunderna prövats av riksdagen ej skall utgöra hinder för Kungl. Maj:t att, därest så av väsentligt

ändrade förhållanden påkallas, med berörda parter överenskomma om av dylika omständigheter motiverade jämkningar i kontraktet ävensom eljest företaga de mindre jämkningar, som kunna finnas påkallade.

Vidare förutsättes, att riksdagen fattar beslut, att för tiden från den 31 januari 1947, då nu gällande importmonopol utgår, till och med viss framtida tidpunkt rätt att till riket införa socker icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Meddelande av erforderliga närmare föreskrifter torde få ankomma på Kungl. Maj:t. Det bör givetvis iakttagas, att importrätten lämnas fri beträffande de i 1 § andra och tredje styckena av kontraktet avsedda fallen. Beträffande den tidpunkt, då införselmonopolet skall utlöpa, är att märka, att, ehuru avtalet med bolaget är avsett att utgå den 31 juli 1947, det med hänsyn till statens garanti rörande bolagets vid sagda dag förefintliga sockerlager synes nödvändigt, att riksdagens beslut om införselmonopolet får den innebörd, att Kungl. Maj:t har möjlighet att utsträcka giltighetstiden för detsamma intill dess garantien infriats genom lagrets försäljning, vilket kan antagas ha skett vid ingången av februari månad 1948.

Av vad sockernämnden uppgivit framgår, att för sockerbolaget i anledning av sockerregleringen uppstått en förlust, som för verksamhetsåret 1945/46 beräknats komma att uppgå till omkring 28 600 000 kronor. Enligt avtalet med bolaget är staten skyldig att täcka denna förlust. Då en höjning av sockerpriset för närvarande med hänsyn till den tillämpade prispolitiken torde böra undvikas och då anledning saknas att uppskjuta regleringen av förlusten, synes såsom sockernämnden ifrågasatt medel böra anvisas för täckande av denna. Som emellertid å statsregleringens konto hos sockerbolaget vid årets början inbalanserats en statens fordran hos bolaget å cirka 4 900 000 kronor och ett överskott förefinnes å den enligt särskilt avtal bedrivna sockerimporten från Danmark å cirka 1 700 000 kronor, skulle om jämväl sistnämnda belopp tages i anspråk det erforderliga statsanslaget kunna begränsas till i runt tal 22 000 000 kronor. För ändamålet bör därför å tilläggsstat till riksstaten för löpande budgetår äskas ett reservationsanslag av 22 000 000 kronor.

Jag torde i detta sammanhang få erinra, att Kungl. Maj:t genom beslut den 12 april 1946 bemyndigat järnvägsstyrelsen att av statens järnvägars dispositionsanslag taga i anspråk högst 328 800 kronor för vidtagande av ytterligare belastningsanordningar vid statens järnvägar. Frågan om avskrivning av investeringsbeloppet lär framdeles få anmälas av chefen för finansdepartementet. Vid bedömandet av denna fråga torde hänsyn böra tagas till att belastningsanordningarnas utförande ingår såsom ett led i den med betodlarna träffade uppörelsen.

Det hade givetvis varit önskvärt att frågan om sockernäringsens reglering tidigare kunnat underställas riksdagens prövning men med hänsyn till de långvariga förhandlingar av olika slag, som måst föras inman enighet uppnåtts rörande villkoren för sockerbetsodlingen under år 1946, har detta icke varit möjligt.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) besluta, att för tiden från och med den 1 februari 1947 till och med dag, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock senast den 31 januari 1948, rätt att till riket införa socker (tulltaxe-nummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som må erfordras för upprätthållande av nu angivna ensamrätt;

3) medgiva, att avtal må träffas mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag förut anfört; samt

4) till *Kostnader i samband med sockerregleringen* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 22 000 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Benno Gårdsten.

Bilaga 1.

Förslag

till

Kontrakt

**mellan svenska staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget
angående sockertillverkningen m. m. under tiden 1 augusti
1946—31 juli 1947.**

Mellan svenska staten å ena sidan samt å andra sidan Svenska sockerfabriksaktiebolaget, i det följande benämnt bolaget, är följande överenskommelse träffad.

1 §.

Staten tillförsäkrar bolaget för nedan i 10 § omförmälda tid att annan än bolaget ej skall äga laglig rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Vad ovan sägs skall icke utgöra hinder för annan att företaga transitering, returfortullning eller uppläggning i frihamn eller å tulllager eller provianteringsfrilager av nyss omförmälda vara; dock får å provianteringsfrilager upplagd sådan vara endast efter av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelat tillstånd disponeras annorledes än till fartygs proviantering i föreskriven ordning.

Vad i första stycket sägs gäller ej heller i avseende å vara, som införes i egentlig gränstrafik eller under sådana förhållanden, att tullfrihet för varan åtnjutes enligt annan bestämmelse i 5 § tulltaxeförordningen än den under s) upptagna eller enligt 6 eller 8 § samma förordning.

Utan hinder av vad ovan sägs äger staten rätt att till riket införa de myckenheter socker, som staten anser erforderligt anskaffa, varvid emellertid förutsättes, att försäljningen av såiunda importerat socker sker med anlitande av bolaget. Bolagets verksamhet med importsocker skall bedrivas såsom en från verksamheten enligt förevarande kontrakt fristående rörelse, reglerad genom särskilt avtal mellan staten och bolaget. De utgifter, som äro förenade med importvarans anskaffande (däri inräknat ränta å i denna rörelse investerat kapital), lagring, försäljning m. m., skola alltså icke ingå under statens garanti enligt 5 § här nedan, utan gäller angående dylika utgifter liksom rörande redovisning av de å importverksamheten uppkommande inkomsterna vad därom i särskild ordning överenskommes mellan staten och bolaget.

2 §.

Bolaget förbinder sig att inbjuda till teckning av kontrakt angående sockerbetsodling under år 1946 i enlighet med mellan bolaget och Sveriges betodlares centralförening överenskomna grunder samt under iakttagande tillika, att grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procents sockerhalt skall utgöra 4 kronor 65 öre. Dessutom skall till odlare, som år 1946 tecknar kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabrik, utgå ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor, dock att för odling, som ej överstiger ett kvarts hektar, arealtillägget skall utgå med allenast 5 kronor.

I betodlingskontrakten skall intagas erinran om den mellan Kungl. Maj:t och Sveriges betodlares centralförening träffade överenskommelsen, att på hemställan av sagda förening må genom visst skiljemannaförfarande omprövning ske, huruvida höjning av betpriset kan anses motiverad med hänsyn till sådan stegring av kostnaderna för produktionen av betor, som innebär att förutsättningarna för det avtalade priset i någon mera betydande mån förändrats.

Bolaget åtager sig att iakttaga vad enligt nyssberörda skiljemannaförfarande må bli bestämt beträffande eventuell höjning av betpriset.

Vid teckning av betodlingskontrakt, avseende leverans till Lidköpings, Linköpings eller Mörbylånga råsockerfabrik, skola dock i fråga om täckningsersättning och bidrag till järnvägsfrakter gälla i huvudsak samma grunder, som härom tidigare tillämpats.

3 §.

Bolaget förbinder sig tillse, att en var betodlare, som ingår eller övertager betodlingskontrakt för 1946, till statens sockernämnd erlägger en avgift av intill 4 kronor för varje uppmätt hektar av odlarens sockerbetsodling sagda år. För del av hektar reduceras avgiften i proportion till arealen. Avgiften, vilkens närmare belopp fastställs av Kungl. Maj:t, skall innehållas å betodlaren tillkommande betlikvid. Sålunda innehållna belopp skall bolaget, på anfordran, redovisa till nämnden.

4 §.

Bolaget är skyldigt att vid försäljning av socker och sirap samt vid sockertillverkning erhållna biprodukter tillämpa de priser och försäljningsvillkor, som av Kungl. Maj:t fastställas.

Finner bolaget att på grund av ändrade förhållanden eller eljest ändring bör ske i fråga om priser eller försäljningsvillkor, som nyss nämnts, har bolaget att med förebringande av erforderlig utredning göra anmälan därom hos Kungl. Maj:t.

5 §.

För räkenskapsåret 1 augusti 1946—31 juli 1947 är bolaget gentemot staten redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkning-

en och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställningen erhållna biprodukter, och åtager sig staten att — med den inskränkning, som följer av bestämmelserna i 1 mom. här nedan — svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Därvid skola särskilt följande grunder iakttagas.

1 mom. Statens garanti för täckning av bolagets kostnader omfattar icke kostnadsposterna underhåll, avskrivningar å fastigheter, maskiner och inventarier, skatter till stat och kommun, till bolagsstyrelsens fria disposition stående medel, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, körsel, vagnshyra, betfrö och försäkringar samt ej heller förräntning av bolagets eget kapital (vinst), utan skall bolaget självt täcka dessa kostnader mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig ett belopp av 17,15 öre för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker. Sagda öretal blir bestående oavsett produktionens storlek.

Samtliga i närmast föregående stycke omförmälda poster skola omfatta enahanda utgifter som tidigare regelmässigt pläгат hänföras till respektive kostnadspost, och äger bolaget alltså icke å konton, som falla under statsgarantien, överflytta vad som av bolaget tidigare pläгат bokföras å i detta moments första stycke avsedda konton eller i övrigt till statsregleringens nackdel verkställa förskjutningar av kostnader av nu nämnt slag. Under avskrivningar skola innefattas samtliga anläggningsavskrivningar, som beröra sockerrörelsen, samt alltså jämväl sådana, som avse sirapstillverkning, kolkranen, cisternvagnarna m. m. och vilka tidigare avförts före bokslutet å respektive konton.

Skulle före kontraktstidens utgång den 31 juli 1947 sådana förändringar beträffande en eller flera av i detta moment avsedda kostnadsposter inträda i pris- eller lönehänseende, som i fråga om höjning ej kunnat av bolaget rimligen undvikas och vilka sammanlagt medföra väsentlig stegring eller nedgång i summan av sagda kostnadsposter, skall efter påfordran av någondera parten förhandlingar mellan dem upptagas i syfte att åstadkomma härav föranledd skälig jämkning av förenämnda belopp av 17,15 öre. Såsom exempel på sådan stegring eller nedgång, som nu avses, må nämnas, att därest socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex ändras i sådan mån, att därigenom, jämlikt uppgörelse mellan svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen eller i övrigt jämlikt gällande ramavtal, ändringar i rörliga lönetillägg skola vidtagas eller i sagda uppgörelse avsedda åtgärder eljest vidtagas, så bör härav betingad skälig jämkning företagas i förenämnda summa av 17,15 öre.

I den mån sockertillverkningen så bedrivs, att råsocker av sedvanlig typ ej erhålles såsom mellanprodukt, utan framställningen inriktas på annan vara av ena eller andra slaget, skall liksom hittills erforderlig omräkning verkställas för fastställandet av den mängd råsocker, som skulle hava framkommit vid tillverkning enligt tidigare sedvanlig framställningsmetod.

I den mån under avtalstiden särskilda kostnader uppkomma på grund av beredskapslagring av socker och eventuell kvalitetsförsämring därvid, få

dessa kostnader läggas utanför de i förevarande moment avsedda posterna och alltså omfattas av statsgarantien.

Det förutsättes, att den under 1940 tillämpade utdelningen till bolagets aktieägare ej får höjas.

2 mom. Beträffande de värden, vartill lager av bränsle och andra förnödenheter må upptagas i bokslutet den 31 juli 1947, skall gälla, att räkenskapsårets drift ej får påföras högre kostnader för respektive vara, än att bolaget kan — med antagande av att den utgående lagerbehållningen av varan till storleken sammanfallande med den ingående — åsätta ett dylikt normallager samma à-pris, som gällt för det ingående. Med ingående lager och lagervärden förstås här de, som förelågo den 1 augusti 1939. Vid sockerfabrikationen använd torv från av bolaget ägd mosse får debiteras socker rörelsen med högst gällande normalpris för varan elier, därest normalpris ej fastställts, med högst ett pris, som efter vederbörliga värme- och värdeberäkningar kan anses motsvara billigaste inköpspris för maskintorv.

Därest lagret av någon i detta moment avsedd vara den 31 juli 1947 till kvantiteten överstiger det ingående lagret den 1 augusti 1939, skall den över skjutande delen bokföras till den under räkenskapsåret genomsnittliga inköpskostnaden.

Där lagret av någon i detta moment avsedd vara den 31 juli 1947 understiger det den 1 augusti 1939 förefintliga normallagrets storlek, skall beträffande underskottet den s. k. rekonstruktionsprincipen tillämpas. Detta innebär i huvudsak, att för återanskaffning av den bristande lagerkvantiteten skall, i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt, genom belastning av årets drift avsättas så stort belopp, att det — med utgångspunkt från å ena sidan det vid bokslutstillfället gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda à-priset å normallagret — förslår för lagrets återuppbyggande till normalkvantiteten. Av vad sålunda avsatts, här benämnt förnödenhetens *rekonstruktionsfond*, får bolaget varken under eller efter kontraktstiden tillgodogöra sig mer än högst vad som motsvarar det belopp, som bolaget den 1 augusti 1939 — med utgångspunkt från å ena sidan det sist sagda dag gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda à-priset — ägde såsom lagerreserv sagda dag i normallagret för varan. Vad rekonstruktionsfonden härutöver innehåller får, under iakttagande av vad nedan sägs, användas — förutom till statsregleringens gottskrivande under avtalstiden för det fall, att rekonstruktionsfonden vid prisfall å varan nedgår under året — allenast för återställning av lagret. I syfte att återanskaffningen ej sker till högre värden än nödigt är, skall bolaget rörande återanskaffningen samråda med statens sockernämnd eller annat av Kungl. Maj:t utsett organ. Det åligger bolaget att, vid anfordran, till staten överlämna vad av rekonstruktionsfond ej åtgått för vederbörlig återställning av lagret. Därest bolaget på något av kontona brännmaterialier och emballage har brist i normallagret men utanför normallagret har förråd av eller kontrakt på ersättnings- eller surrogatvaror, som bolaget måst anskaffa för att trygga försörjningen av på dessa konton förda varuslag, är

bolaget berättigat att nedskryva dessa varor till en prisnivå, som motsvarar bolagets bokföringspris å i normallagret ursprungligen ingående varor, därvid hänsyn skall tagas till ersättningsvarornas användningseffekt i bolagets drift respektive försäljning, men skola dessa därefter anses ingå i normallagret och hänsyn till dem alltså tagas vid fastställande av rekonstruktionsfondens belopp. Nedskrivning må dock ej ske å större kvantitet än som efter nyss angiven omräkning erfordras för utfyllnad av normallagret. — Där est enighet ej ernås mellan statens sockernämnd och bolaget rörande de i detta stycke omförmälda dagsnoteringarna å förnödenheter eller mellan det statliga organet och bolaget rörande villkoren i övrigt för ett verkställande efter kontraktstidens utgång av lageråterställningen, skall dylik tvistefråga avgöras av skiljemän enligt lag.

3 mom. Beträffande värdesättningen å lager av råsocker och raffinad skall — oberoende av vad därom må tillämpas i bolagets i dess förvaltningsberättelse intagna bokslut — följande lända till efterrättelse i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt. Å ena sidan skall under räkenskapsåret 1946/47 såsom inkomst, för vilken bolaget gentemot staten är redovisningsskyldigt, räknas ett belopp, som motsvarar vid räkenskapsårets utgång kvarvarande lager av råsocker och raffinad, värderat till vid sagda tillfälle gällande försäljningspris å socker, efter avdrag av *dels* eventuellt förekommande sockerskatt och *dels* försäljningskostnader och beträffande kvarvarande råsocker jämväl raffineringkostnader. Å andra sidan skall under nyss sagda räkenskapsår såsom kostnader, för vilka staten gentemot bolaget lämnar garanti, räknas *dels* det belopp, vartill sockerlagret vid räkenskapsårets ingång varit bokfört, *dels* ock ett belopp, avsett för åternedskrivning av det på ovan angivet sätt beräknade värdet å utgående sockerlager, vilket belopp i krontal angivet skall motsvara den reserv, som bolaget den 31 juli 1939 ägde i sitt då förefintliga lager av råsocker och raffinad. Först sedan hänsyn på nu angivet sätt tagits till lagervärdesättningen å sockerlagret, skall den bolaget enligt 1 mom. här ovan tillkommande vinsten få framkomma. Staten garanterar vidare bolaget att beträffande utförsäljning av det vid avtalets utgång kvarvarande sockerlagret få tillämpa samma pris, som det vid sagda tidpunkt gällande försäljningspriset å socker.

Vid kontraktsårets utgång förefintligt lager av melass upptages i mellanhavandet mellan staten och bolaget till det för kontraktsåret av Kungl. Maj:ts fastställda försäljningspriset å melass. Staten garanterar bolaget att till sagda pris få avyttra det lager av melass, som vid kontraktsårets utgång överstiger ett till 2 500 ton beräknat normallager, därvid förutsättes, att avsättningen av sagda överskottslager genom statens försorg så ordnas, att den ej intränger på bolagets regelmässiga avsättning å den svenska marknaden.

4 mom. I mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt skall det överskott av betmassa och annan torrsbstans, som uppkommer genom återtagning av press- och diffusionsvatten och som betodlarna sålunda icke äro kontraktsenligt berättigade att köpa, icke räknas bland de socker rörelsens biprodukter, som redovisas i socker rörelsen.

5 mom. Under statens garanti må inräknas *dels* det verkligt förekommande nettoräntebeloppet, dock icke beträffande ränteutgifter för sockerimporten, *dels ock* å räkenskapsåret belöpande ränta efter 4 procent å kapitalbeloppet den 1 augusti 1939 av bolagets självriskfonder, vilket räntebelopp ej ingår bland de i 1 mom. ovan avsedda kostnaderna.

Internräntor inom bolaget beräknas efter en räntesats av 4 procent såväl då fråga är om ränteinkomst till sockerrörelsens förmån som till dess belastning.

6 mom. Den omständigheten att staten svarar för täckning av bolagets kostnader för sockertillverkningen får ej föranleda bolaget till mindre omtänksamhet än eljest i avseende å utgifters vidkännande och företagets ekonomiska bedrivande i övrigt, och åligger det alltså bolaget att, utan efterstående av driftens planmässighet och företagets rationella bedrivande, iakttaga all nödig sparsamhet i avseende å utgifter av skilda slag och beträffande bedrivandet av dess verksamhet överhuvudtaget.

7 mom. Skulle vid avtalstidens utgång kvarstå något under statens garanti ingående kostnadsbelopp, varför täckning ej under avtalstiden av bolaget erhållits, och träffas ej mellan staten och bolaget särskild uppgörelse om beloppets täckning, har staten att till bolaget omedelbart vid avtalets utgång utgiva vad sålunda återstår. Om å andra sidan det belopp, som bolaget erhållit i redovisningspliktiga inkomster, skulle vid avtalstidens utgång överstiga vad som omfattas av statens garanti, är bolaget skyldigt att, därest annan uppgörelse ej träffas, till staten likaledes omedelbart utgiva det sålunda överskjutande beloppet.

8 mom. Utöver de i detta kontrakt angivna grunder äger Kungl. Maj:t att med bolaget träffa överenskommelse i avseende å närmare bestämmelser om täckning av bolagets kostnader och redovisning av dess inkomster.

6 §.

Vid försäljning av socker är bolaget skyldigt att följa samma grundsatser som hittills i detta hänseende av bolaget tillämpats för försäljning till leveransdagens pris.

Bolaget skall driva sin verksamhet på ett lojalt sätt och så att icke annans intresse obehörigen skadas.

7 §.

Bolagets verksamhet i vad den beröres av detta kontrakt står under tillsyn av en utav Kungl. Maj:t tillsatt nämnd (statens sockernämnd).

Nämnden äger att av bolaget erhålla de uppgifter och taga del av det material, som den anser erforderligt för tillsynens utövande.

Vad i detta kontrakt sägs om nämnden skall, därest Kungl. Maj:t uppdrager åt annan statlig myndighet att ombesörja här avsedda uppgifter, gälla sagda myndighet.

8 §.

I frågor rörande tillämpningen av bestämmelserna i 5 § detta kontrakt rörande bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster ävensom statens

åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader äger nämnden företräda staten. Uppstår i sådan fråga meningsskiljaktighet mellan nämnden och bolaget skall nämnden, därest bolaget det begär, underställa frågan Kungl. Maj:t. Innan Kungl. Maj:t fattar ståndpunkt i sålunda uppkommen tvistefråga, åligger det Kungl. Maj:t att inhämta utlåtande i frågan hos en särskild delegation, bestående av tekniskt och ekonomiskt erfarna, opartiska och sakkunniga personer, utsedda på sätt i lagen om skiljemän sägs. Att vissa tvistefrågor kunna hänskjutas till avgörande genom skiljemän, därom är bestämt i 5 § 2 mom. tredje stycket.

Rörande nämndens verksamhet i övrigt meddelar Kungl. Maj:t närmare föreskrifter.

9 §.

Vad i detta kontrakt stadgas innebär ej inskränkning i de befogenheter, som enligt lag och författning må tillkomma Kungl. Maj:t i avseende å bolaget och dess verksamhet.

10 §.

Detta kontrakt gäller för tiden från och med den 1 augusti 1946 till och med den 31 juli 1947 eller, i den mån av vissa av bestämmelsernas avfattning uttryckligen det framgår, jämväl tills vidare för tid efter sist sagda dag.

Allmänna uttalanden från förhandlingarna.

1. Det har förutsatts, att uttalandet överst å s. 28 i prop. nr 212/1941 skall gälla även beträffande nya avtalstiden (se ock fjärde stycket å s. 42 i prop. nr 245/1945).

2. Rörande de närmare villkoren för sådan sockerimport, som avses under 1 § fjärde stycket, förutsattes, att mellan Kungl. Maj:t och bolaget här-om ingånget avtal och därvid gjort förhandlingsuttalande fortfarande skola gälla.

3. Det har vid bestämmandet av det i 5 § 1 mom. avsedda beloppet av 17,15 öre förutsatts, *dels* att bolaget självt, utan vidare anspråk på staten, svarar för de ökade löneutgifter, som till följd av löneförhandlingar kunna uppstå under den tid, som återstår tills kontraktet 1946/1947 utlöper, *dels* att de nuvarande kvaliteterna å socker i huvudsak bibehållas oförändrade, d. v. s. att beloppet 17,15 hänför sig till s. k. krisraffinad, *dels ock* att vidare reglering av det i nu löpande kontrakt bestämda motsvarande beloppet (17,33 öre) icke skall ske av den anledning, att övergång under kontraktsåret 1945/1946 skett till krisraffinering.